

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

Téma spartakiády v československé propagandě let 1955-1985

Tomáš Fliegl

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Obor: Mediální studia

Rok: 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci v rozsahu 135 367 znaků bez příloh napsal samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze 17. května 2007

A rectangular white box redacting the signature of the author. Below the box is a dotted line indicating the end of the signature.

Došlo dne: 13 -06- 2005 -1

Č.j. 4928 Příloh: 1 Skartační heslo

Přiděleno: HK

Teze diplomové práce

Jméno studenta: Bc. Tomáš Fliegl
Název práce: Spartakiády jako nástroj propagandy tzv. východního bloku

Hypotéza práce:

Spartakiády měly od svého vzniku v roce 1955 prezentovat soudržnost a tělesnou zdatnost občanů socialistického Československa. Forma masové prezentace měla přesvědčit řadového občana o tom, jak dobře KSČ ve spolupráci se Sovětským svazem zemi řídí. Z první celostátní spartakiády byl dokonce pořízen dokument, který režíroval Martin Frič. Diplomová práce se pokusí přiblížit postupy, kterými se představitelé socialistické vlády v Československu snažili manipulovat pomocí médií veřejné mínění. Jako model budou použita událost typická pro země tzv. východního bloku – spartakiáda. Konkrétně ta historicky první v roce 1955. Z kvantitativní analýzy dobových tištěných médií (Lidová demokracie, Mladá fronta, Práce, Rudé právo, Svobodné slovo) a odborné literatury by měly vyplynout postupy a schémata, jakými byla komunistická propaganda prosazována, stejně jako množství v jednotlivých vybraných periodikách.

Metodika práce: Komparativní kvantitativní obsahová analýza dobových mediálních zobrazení v dobových periodikách (Lidová demokracie, Mladá fronta, Práce, Rudé právo, Svobodné slovo), kvalitativní rozbor postupů a metod na základě odborné literatury.

Struktura práce:1. Úvod

Přiblížení problematiky, cíle práce a plánované postupy.

2. Historické souvislosti

Historický background období 50. let, proměny české společnosti v pounorovém období, provázanost a lpění na Sovětském svazu.

3. Propaganda – její rozdělení, teoretický základ

Základní členění propagandy, přiblížení typu, jehož součástí byla zkoumaná událost, metody a postupy při uplatňování propagandy v běžném životě a v průběhu mimořádných událostí, jakými byla spartakiáda v roce 1955.

4. Přehled nasbíraného materiálu z dobového tisku a jeho analýza

Přehled propagandistických textů ve vybraných periodikách, jejich sumarizace a následná kvantitativní obsahová analýza.

Kvalitativní rozbor postupů a metod, jakými média o spartakiádě informovala.

5. Závěr

Vyhodnocení zkoumaného období, závěry, plynoucí z provedené kvantitativní analýzy.

Literatura:

- Bartoš, B.: *Psychologie propagandy – vybrané kapitoly*, Práce, Praha 1981
- Beglov, S.I.: *Zahraničně politická propaganda: Nástin teorie a praxe*, Orbis, Praha 1984
- Berger, L.P., Luckmann, T.: *Sociální konstrukce reality*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 1999
- Bittman, L.: *The deception game: czechoslovak intelligence in soviet political warfare*, Syracuse University Research Corporation, Syracuse (N.Y.) 1972
- Bittman, L.: *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*, Mladá fronta, Praha 2000
- Dvořáček, Z.: *Komunistická propaganda i otázky teorie a metodiky*, Svoboda, Praha 1977
- Habermas, J.: *Strukturální proměna veřejnosti*, Filosofia, Praha 2000
- Chlupáč, M.: *Metodika propagandy I.*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1979
- Chlupáč, M.: *Metodika propagandy II.*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1980
- Chlupáč, M.: *Propaganda jako společenský jev*, SPN, Praha 1982
- Jirák, J, Říchová, B.: *Politická komunikace a média*, Karolinum, Praha 2000
- Luhmann, N.: *Die Realität der Massenmedien*, West Deutscher Verlag, Opladen 1996
- McQuail, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*, Portál, Praha 2002
- Mucha, V.: *Program 1. celostátní spartakiády 1955: Praha 23. VI. – 6.7. 1955*, STN, Praha 1955
- Mucha, V.: *První celostátní spartakiáda 1955*, STN, Praha 1956
- Nsg: *1. celostátní spartakiáda 1955: Pokyny pro muže a ženy, cvičící na 1. celostátní spartakiádě*, Štáb 1. celostátní spartakiády, Praha 1955
- Nsg: *Bulletin československé spartakiády č. 4*, Olympia, Praha 1990
- Nsg: *Manipulátoři: O technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*, Karolinum, Praha 1992
- Nsg.: *Pokyny pro pořadatele. 1. celostátní spartakiáda 1955*, Štáb 1. celost. spartakiády, Praha 1955
- Pabiánová, M.: *Obraz spartakiád v tisku*, DP IKSŽ FSV UK, Praha 1996

Prameny:

- Lidová demokracie - ročník 1955
- Mladá fronta – Deník Svazu české mládeže, ročník 1955
- Práce – ročník 1955
- Rudé právo – Orgán Ústředního výboru KSČ, ročník 1955
- Svobodné slovo - ročník 1955

Jméno konzultanta: Doc. PhDr Barbara Köpplová, CSc.

(Svým podpisem stvrzuje, že souhlasí se spoluprací na tématu, schvaluje základní teze a ve stanoveném termínu odevzdá posudek na práci.)

Datum: 13. června 2005

Podpis studenta:

Bc. Tomáš Fliegl

Podpis konzultanta:

Doc. PhDr Barbara Köpplová, CSc.

Obsah

1. Úvod	7
2. Historické souvislosti	9
2.1 Historická rekapitulace období 50. let, proměny české společnosti v poúnorovém období	9
2.2 Změny po srpnu 1968	13
2.3 Změny v 80. letech.....	17
2.4 Sokolská historie	18
2.5 Přejít k spartakiádám	22
3. Propaganda	30
3.1 Definice a historický vývoj.....	30
3.2 Typy propagandy	35
3.3 Prostředky propagandy	37
3.4 Metody a postupy při uplatňování propagandy v běžném životě a v průběhu mimořádných událostí.....	38
4. Analýza materiálů	42
4.1 Analýza materiálů - Mladá fronta	42
4.2 Analýza materiálů - Lidová demokracie	56
4.3 Textová analýza titulků.....	67
5. Závěr	71
6. Resumé	73
Literatura a prameny	75
Přílohy	77

1. Úvod

Cílem této práce je zmapovat způsob referování o spartakiádách v denním tisku, analýzou vybraných dobových periodik zjistit, zda a jakým způsobem byla v listech uplatňována propaganda a jak se případně v průběhu let referování o hromadných vystoupeních vyvíjela.

Spartakiády byly výrazným prvkem socialistické tělovýchovy, navazovaly na sokolské slety. Práce má potvrdit či vyvrátit hypotézu, že cvičenci na spartakiádách nevnímali propagandistické působení komunistické strany, ale pokračovali v tělovýchovně-vzdělávacím procesu Sokola.

Tématu spartakiád se ve své diplomové práci věnovala Marie Pabiánová v roce 1996, disertaci o spartakiádách zpracovává Petr Roubal na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Působení propagandy ve zpravodajských materiálech z hromadných vystoupení se ale dosud nikdo speciálně nevěnoval, v rozboru titulků ze sledovaného období vidím přínos oproti diplomové práci Marie Pabiánové. Práce se pokusí odhalit, zda a případně jak byla propaganda ve sledovaných médiích během spartakiád uplatňována. Jako časový úsek bylo vybráno období týden před zahájením a týden po zahájení spartakiády, jak je dále popsáno, výjimečný byl rok 1955, kdy byla spartakiáda rozdělena na dvě části - dny mládeže a hlavní dny.

Pro lepší komparaci bylo období rozšířeno oproti navrhovaným tezím, cílem bylo vysledovat způsoby uplatňování propagandy na příkladu titulků v průběhu desetiletí, v nichž se spartakiády konaly a nikoliv jen v konkrétním roce 1955.

Jako vzorová periodika byla vybrána Mladá fronta a Lidová demokracie. Mladá fronta byla deníkem Ústředního výboru Československého svazu mládeže, od

roku 1970 Socialistického svazu mládeže, Lidová demokracie orgánem Československé strany lidové. Tato dvě média byla vybrána pro rozdílnost jejich zaměření a byla dostačujícím vzorkem pro zkoumání odlišností ve způsobu referování o spartakiádách. Ostatní v tezí zmíněná periodika byla po rozšíření sledovaného období vynechána.

V teoretické části, věnující se historii Sokola a spartakiád, jsem čerpal zejména ze studia archivních materiálů v Národním archivu České republiky v Praze na Chodovci a archivu Sokola v Tyršově domě v Praze. Podklady pro teoretickou část o propagandě vycházejí zejména z odborné literatury, dále pak z materiálů Úřadu dokumentace vyšetřování zločinů komunismu, celkový náhled do problematiky jsem získal rozhovory s tvůrci spartakiád. Hodnocení článků z dobového tisku bylo možné po studiu odborné literatury o pragmaticky orientované lingvistice, z pramenů jsem čerpal v Národní knihovně v Praze, v oddělení novin a časopisů Národního muzea ve Stromovce a Středisku vědeckých informací Univerzity Karlovy - Centrální a novinářské knihovně v hlavní budově FSV Hollar.

V úvodní kapitole jsou přiblíženy historické souvislosti období, jehož se práce týká. Nejprve tedy poúnorové období a 50. léta, změny po srpnu 1968 a následné období normalizace a 80. léta. V samostatné podkapitole je popsán vývoj Sokola, jehož slety byly předchůdcem spartakiád. Hromadným vystoupením, jejich zrodu i podobě patří následující podkapitola Přechod ke spartakiádám. Kapitola 3 se věnuje propagandě, která je definována, je popsán její historický vývoj, dále také typy, prostředky a postupy či metody při jejím uplatňování. V následující kapitole jsou analyzovány dobové tiskoviny, samostatnou podkapitolou je textová analýza titulků obou listů. V závěru je shrnutí poznatků a anglické resumé.

2. Historické souvislosti

2.1 Historická rekapitulace období 50. let, proměny české společnosti v poúnorovém období

Události po druhé světové válce v Evropě ovlivnila v březnu 1947 americkým prezidentem vyhlášená Trumanova doktrína.¹ Ta rozlišovala dvě kategorie států: demokratické nebo o demokracii usilující, a totalitní. „Pouze prvním z nich se mělo dostávat podpory USA.“²

Americký státní tajemník George C. Marshall přednesl 5. června 1947 projev, ve kterém nabídl pomoc Spojených států amerických všem evropským zemím, jež usilovaly o obnovu hospodářství, zničeného válkou. Jednání o programu hospodářské obnovy Evropy (známém jako Marshallův plán) odmítlo nejprve Rusko a vzápětí další na Moskvě závislé země jako například Jugoslávie a Polsko. Československá vláda hodlala s Američany jednat, avšak sovětské vedení v Moskvě oznámilo, že případné připojení k Marshallově plánu bude považováno za čin namířený proti SSSR (Svaz sovětských socialistických republik). Odmítnutím Marshallova plánu definitivně vznikla železná opona, která Evropu rozdělila na socialistickou část s vlivem Sovětského svazu a „západní“ část s vlivem USA. „Československo si odmítnutím Marshallova plánu ponechávalo do

¹ Trumanovou doktrínou bývají nazývány výchozí myšlenky projevu prezidenta Spojených států amerických Harryho S. Trumana, který přednesl v americkém kongresu 12. března 1947. Truman požádal o finanční pomoc ve výši 400 miliónů dolarů pro Turecko a Řecko, jež požádaly USA o finanční a hospodářskou pomoc. Trumanova teorie byla, že nárůst totalitních režimů je podporován hospodářskou nouzí, a tedy by prvním krokem pomoci měla být pomoc ekonomická. V návaznosti na tento projev vznikl později tzv. Marshallův plán hospodářské pomoci evropským zemím.

² Kolektiv autorů: Dějiny zemí koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 261.

budoucná již jen zanedbatelný prostor pro rozhodování o tom, na kterou stranu vlastně patří.“³

Uplatňována byla stalinská politika a měnil se i postup československých komunistů vůči tuzemským spojencům. Docházelo k neshodám ve vládě, které byly často řešeny až na pokraji vládní krize.

Sjednocování nekomunistických stran přineslo mezi československými komunisty vzrůstající nedůvěru ve výsledky příštích voleb a prosazován byl požadavek vypořádat se s politickým protivníkem neústavní cestou.

K vyhocení situace došlo poté, co ministr vnitra Václav Nosek začal provádět přesuny ve velitelském sboru Bezpečnosti. Někteří policejní velitelé byli přesunuti mimo Prahu, cílem bylo zajistit komunistům kompletní kontrolu hlavního města. Z rozhodnutí vlády neměly být ministrové rozkazy plněny, Nosek se ale odmítl podřídit.

Dvanáct nekomunistických ministrů následně pohrozilo demisí, kterou po nesplnění jejich požadavku podali 20. února 1948. Prezident Edvard Beneš demisi 25. února přijal. Následně byla jmenována vláda složená téměř výlučně z komunistů a jejich nejbližších spojenců.

Bezprostředně po převratu komunisté začali budovat totalitní politický systém, v němž byla moc centralizována do rukou nevelkého množství stranických funkcionářů komunistické strany.

Prezident Beneš se pokusil nástup komunismu zvrátit několika protestními akcemi (odmítl podepsat návrh nové ústavy, uzákoňující převzetí moci ve státě dělnickou

³ Kolektiv autorů: Dějiny země koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 262.

třídou, stejně jako volební zákon),⁴ ale 7. června 1948 na svůj úřad abdikoval. Týden poté zvolilo Národní shromáždění hlavou státu Klementa Gottwalda.

Poslední snahou demokratických sil o zvrát vývoje byl ve dnech 19. - 27. června 1948 rok připravovaný Všesokolský slet. Ještě v průvodu bylo zatčeno několik desítek sokolů, v organizaci byla následně zahájena čistka. Následovaly politické procesy, během nichž byli odsouzeni například generál Heliodor Píka, Milada Horáková nebo církevní hodnostáři. Mnoho československých občanů zvolilo emigraci, jíž se vyhnulo represáliím.

Napětí a očekávání vyvolala smrt Josefa Vissarionoviče Stalina 5. března 1953. Krátce poté zemřel i československý prezident Klement Gottwald (14. března 1953), ale na rozhodujících místech nedošlo k žádným mocenským přesunům. Prezidentem byl zvolen Antonín Zápotocký, který pokračoval v dosavadní politice, opětovnou centralizaci po chvilkovém mírném uvolnění potvrdil i jeho nástupce Antonín Novotný.

Jako důsledek mezinárodních, ale i vnitřních procesů, byla důležitá hospodářská situace v Československu. České země byly historicky silně industrializované, zatímco Slovensko mělo spíše agrární strukturu. Toto rozdělení potvrdila válečná přestavba ekonomiky, ale i poválečný přechod na těžkou industrializaci v důsledku počátku studené války.

Ze sociálního hlediska byla jedním z faktorů, stimulujícím sociální změny, hospodářská krize počátku 60. let. „Hospodářská krize demonstrovala neschopnost tradičně strukturovaného a byrokraticky řízeného národního hospodářství uspokojovat potřeby obyvatelstva.“⁵

⁴ Kolektiv autorů: Dějiny země koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 269.

⁵ Machonin, P.: Sociální struktura Československa v předvečer Pražského jara 1968. Karolinum, Praha 1992, s. 11.

V oblasti duchovní kultury přetrvávalo dědictví demokratického vývoje z období první republiky, na které se snažil navázat poválečný kulturní život. Ten byl ale usměrněn poučným zásahem zástupci totalitárního režimu, vliv měl i válečný stav a nacisté, stejně jako odboj proti nim.

Z pohledu na stratifikaci pracovníků vyplývá, že Československo se nacházelo ve stadiu mezi ranou zralostí a pokročilostí industriálního vývoje. Postupně ubývalo osob s nízkou složitostí práce a přibývalo těch, kteří měli tvořivé zaměstnání a museli mít zpravidla vysokou kvalifikaci. „Vertikální rozpětí mezi složitými a jednoduchými pracemi bylo značné a vytvářelo předpoklady i pro vznik určitých sociálních tenzí.“⁶

Snížila se i vertikální profesní mobilita, což bylo důsledkem završení vlastnických změn. S nástupem vzdělanějších mladších lidí převažovaly spíše přesuny vzestupné. To mělo vliv i na vedoucí funkce, u kterých kleslo množství osob s původní dělnickou profesí. Naopak rostl počet nemanuálních pracovníků. Původní vysoký stupeň proletarizace po únoru 1948 tak postupně klesal. Přesto stále existovala sociální nerovnost. „Vyskytovala se dokonce i v jedné z nejrovnostářšších společností, jíž bylo Československo po druhé světové válce až do počátku 90. let.“⁷

Stále rozhodujícím vlivem byla skutečnost, zda pracovník byl členem komunistické strany, což platilo zejména u obsazování významných mocenských pozic. U středních vrstev klesl zájem o politické dění, stejně jako o dění veřejné.

V 60. letech vzrostl počet osob, které mohly vycestovat do zahraničí. A to i do nesocialistického sektoru. Stále fungovala praxe omezování cestování obyvatelstva, pokud někdo vycestoval, byla cílem rekreace a nikoliv pracovní úkoly. Postupně tak rostlo povědomí a informovanost o situaci mimo republiku.

⁶ Machonin, P.: Sociální struktura Československa v předvečer Pražského jara 1968. Karolinum, Praha 1992, s. 36.

⁷ Machonin, P., Tuček, M. a kol.: Česká společnost v transformaci. Sociologické nakladatelství, Praha 1996, s. 26.

Režim se snažil přimět obyvatelstvo k přemýšlení nad jinými událostmi, než politickými. Pořádal různé oslavy a svátky. Mezi populární akce patřily masové sportovní akce, jakými byly například spartakiády.

2.2 Změny po srpnu 1968

V roce 1968 došlo ke změně v koncepci na „socialismus s lidskou tváří“. Docházelo k postupnému uvolňování situace ve společnosti.

Změny nastaly v nejvyšším vedení komunistické strany, po kritice členů Ústředního výboru odstoupil Antonín Novotný. Toho ve funkci prvního tajemníka nahradil Antonín Dubček, Novotný zůstal ve funkci prezidenta. Dubček měl stát v čele reformního křídla komunistů.

Důsledkem zásobovacích problémů, kterým Československo v 60. letech čelilo, byla snaha zvýšit produktivitu hospodářství a zamezit plýtvání prostředky. V politické rovině nebylo cílem zavedení pluralismu, ale částečná demokratizace veřejného a stranického života. Po rezignaci Antonína Novotného byl 30. března 1968 zvolen prezidentem Ludvík Svoboda. „Nový prezident jmenoval vzápětí novou vládu v čele s Oldřichem Černíkem a Josef Smrkovský zaujal místo předsedy Národního shromáždění. Nová vláda i staronový parlament (volby do zastupitelských sborů byly odloženy) zahájily práci na přípravě federativního uspořádání státu.“⁸ Příčinou byly zhoršující se vztahy mezi Čechy a Slováky.

Přijat byl Akční program KSČ, jenž omezoval možnosti přímého zasahování do národního hospodářství⁹. Ostatní země Varšavské smlouvy protestovaly proti

⁸ Kolektiv autorů: Dějiny zemí koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 283.

⁹ Dokument ze zasedání ÚV KSČ, které se konalo 1.-5. dubna 1968. Ekonomická reforma obsahovala dva základní úkoly: prosazení principu socialistického podnikání v uskutečňování samostatnosti podniků a jejich relativní nezávislost na orgánech státu (v 80. letech to byl pod

vývoji v Československu. V červnu se na území Československa uskutečnilo vojenské cvičení, které sovětské velení využilo k přípravě ozbrojené invaze.

Po květnovém plénu Ústředního výboru KSČ byla obnovena činnost Junáka a Sokola, aktivizovány byly církve a náboženské společnosti. Prakticky byla paralyzována cenzura, 27. června 1968 vyšlo v některých novinách prohlášení Dva tisíce slov, které „zřetelně naznačilo, že v reformním procesu je třeba pokračovat bez ohledu na KSČ a v případě potřeby i proti jejím zájmům“.¹⁰

V polovině července se ve Varšavě sešli představitelé SSSR, NDR, Bulharska, Polska a Maďarska. V Polsku byla formulována stěžejní zásada Brežněvovy doktríny, podle které měly komunistické strany povinnost bránit socialismus a mezinárodní postavení socialistického společenství. „Právo mocensky zasahovat do vnitřních záležitostí socialistických států bylo odvozeno z této povinnosti.“¹¹

Zástupci československé vlády opakovaně odmítli nátlak představitelů SSSR, ale nevyvodili z těchto jednání závěr, že se členové Varšavské smlouvy chystají k ozbrojenému vpádu do Československa. Zásah přišel 20. srpna 1968 v pozdních večerních hodinách, 21. srpna se na československém území nacházelo 750 000 cizích vojáků a 6 000 tanků.¹² Zástupci demokratických zemí invazi odsoudili, ale omezili se jen na neúčinné projevy solidarity. V Moskvě byla 23. srpna zahájena jednání, na nichž čeští politici podepsali souhlas s neomezenou (dočasnou) přítomností sovětských vojsk na československém území. Přestože měli informace o protestech v Československu a nesouhlasu občanů s okupací.

názvem "chozraščot" hlavní princip Gorbačovovy perestrojky). Dlouhodobější úkol předpokládal uskutečnění nezbytných strukturálních změn, které by snížily energetickou a materiálovou náročnost ekonomiky. Zdroj: www.totalita.cz.

¹⁰ Kolektiv autorů: Dějiny země koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 284.

¹¹ Tamtéž, s. 284.

¹² Tamtéž, s. 286.

Nastalo období „normalizace“ poměrů ve společnosti, které mělo tři fáze.¹³ V první fázi velvyslanectví SSSR hrubě zasahovalo do československého vývoje. „Na vměšování se podílely zejména složky velvyslanectví, napojené na sovětskou rozvědku. S tím souviselo i zřízení vojenských komandatur v posádkových městech sovětských ozbrojených sil, dočasně umístěných v Československu.“¹⁴ Na území republiky zůstali sovětští vojáci jako jediní z vojsk Varšavské smlouvy. Ostatní armády zemí Varšavské smlouvy se z Československa stáhly do konce roku 1968.

Zmrazeny byly všechny plánované reformy v oblasti ekonomiky a politiky, mezi obyvatelstvem vzrůstal pocit únavy a deziluze. Znovu vzrostl počet emigrantů. „Podle informace Státní bezpečnosti pro předsednictvo ÚV KSČ z konce roku 1969 70 % emigrantů bylo do 35 let a 38 % emigrantů bylo vysokoškolsky a středoškolsky vzdělaných.“¹⁵

Probrežněvovsky orientovaná část komunistů požadovala rázné čistky ve straně i společnosti, mobilizovaly se i stalinistické skupiny v československé společnosti.

V březnu 1969 během protestů po vítězství československých hokejistů nad Rusy na mistrovství světa zinscenovaly kolaborantské složky Státní bezpečnosti útok na pražskou kancelář Aeroflotu. „Brežněv následně rozhodl o likvidaci reformistů v KSČ, vládě, parlamentu, složkách Národní fronty, armádě a bezpečnosti.“¹⁶ Do čela českých komunistů byl prosazen Gustav Husák a v několika vlnách proběhly čistky ve společnosti, které skončily na jaře 1971.

¹³ V první fázi bylo odstavováno Dubčekovo vedení jakožto řídicí koncepční síla - zakončeno říjnovým plénem ÚV KSČ 1969; ve druhé fázi proběhly stranické čistky (v armádě, Bezpečnosti, odborech, poté i v odborech a složkách Národní fronty), následovala likvidace ostatních struktur (kulturní spolky, Junák, KAN, K-231, Sokol); Třetí fázi zahájil tzv. Dopis Ústředního výboru stranickým organizacím z konce ledna 1970, který vyhlášoval principy "výměny stranických legitimací". Zdroj: www.totalita.cz.

¹⁴ Kolektiv autorů: Dějiny země koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 287.

¹⁵ Tamtéž, s. 288.

¹⁶ Tamtéž, s. 291.

Normalizační proces byl zahájen po vypracování analýzy, přednesené na poradě vedoucích pracovníků KSČ na podzim 1970. Shrnující dokument (1 500 stran textu) je známý pod názvem Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti od XIII. sjezdu KSČ. Dokument prohlásil příchod vojsk Varšavské smlouvy za jediné správné řešení: „Za takovéto situace bylo nutno rozhodnout, zda-li se má čekat, až kontrarevoluce vyvolá bratrovražedný boj, kdy budou hynout tisíce lidí, a teprve potom poskytnout internacionální pomoc, nebo přijít včas a předejít krvavé tragédii za cenu počátečního nepochopení doma i za hranicemi. Vstup spojeneckých vojsk do Československa 21. srpna 1968 předešel takovémuto krveprolití a byl tedy potřebným a jedine správným řešením.“¹⁷

Normalizace vstoupila do třetí fáze. Nově ustaveny byly některé organizace (například Socialistický svaz mládeže), znovu formováno bylo vedení uměleckých svazů atd. Problémy neměly jen pravicově orientované subjekty, ale i extrémní levice. Do Socialistického svazu mládeže tak byl například integrován i Leninský svaz mladých.

V Československu byl normalizační režim vyzván k demokratické otevřené diskuzi hnutím Charta 77.¹⁸ „Náplní jeho činnosti byl dohled nad dodržováním lidských práv v Československu, upozorňování na nezákonnosti a porušování tehdy platné komunistické ústavy a snaha o zahraniční publicitu jeho excesů.“¹⁹

Normalizace pokračovala v průběhu celých 70. let, v roce 1979 byla bezpečnostní situace ve světě vyhocena vpádem sovětských vojsk do Afghánistánu. To znamenalo zásadní porušení sfér vlivu, určených po druhé světové válce. Na rychlý rozvoj zbraňových systémů v USA zareagovala sovětská vláda mimo jiné

¹⁷ Z Rezoluce o aktuálních otázkách jednoty schválené na plenárním zasedání ÚV KSČ v prosinci 1970 v Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ. Praha 1971, s. 43.

¹⁸ Charta 77 byla neformální československou občanskou iniciativou, která kritizovala politickou a státní moc za nedodržování lidských a občanských práv, k jejichž dodržování se ČSSR zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE) v Helsinkách. Iniciativa působila v letech 1977 až 1992. Pojmenována je podle dokumentu Charta 77 (Prohlášení Charty 77) z 1. ledna 1977. Zdroj: www.wikipedia.org.

¹⁹ Kolektiv autorů: Dějiny země koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 302.

uzavíráním bilaterálních mezinárodních smluv. Ty pak umožnily SSSR umístit rakety středního doletu do palebných postavení na území ČSSR a NDR.

2.3 Změny v 80. letech

V roce 1982 zemřel Leonid Brežněv, po několika změnách na nejvyšším postu v Rusku se stal v roce 1985 prezidentem Michail Gorbačov. Ten zahájil „přestavbu“ režimu (tzv. perestrojku), která měla odvrátit pozornost od neutěšené vnitropolitické situace k zahraniční politice. Perestrojka ale nebyla úspěšná (situace v Afghánistánu byla přirovnávána k té americké ve Vietnamu v počátku 70. let 20. století) a Spojené státy opakovaně použily sílu při pokusu exportovat revoluci z Kuby na Granadu nebo při výstraže libyjskému diktátorovi Muammaru Kaddáfimu. SSSR proti těmto zásahům jen verbálně protestoval.²⁰

V Československu pokračoval růst hutní výroby, která produkovala stroje pro výrobu energie, již naopak (v odhadované výši 80-85 %) znovu spotřeboval hutní průmysl. Jako důsledek tohoto vývoje se zhoršoval zdravotní stav obyvatelstva.

Vzrůstaly rozdíly mezi prominentními vrstvami, které měly k dispozici luxusní zahraniční zboží, a ostatními. V důsledku poškozování přírody klesal v Československu průměrný věk.

Obyvatelstvo nadále nemělo zájem o věci veřejné, do osobního života a pracovních podmínek stále zasahovala KSČ pomocí různých organizací. To vedlo k apolitizaci života širokého spektra společnosti, vzrůstala hospodářská kriminalita. Změnil se i přístup mládeže ke sportování. „Ve vrcholovém sportu

²⁰ Kolektiv autorů: Dějiny zemí koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 296.

spatřovali mladší adepti a jejich rodiče příležitost, jak získat majetek a především možnost cestovat do ciziny, normálním smrtelníkům takřka nedostupné.²¹

2.4 Sokolská historie

Česká obec sokolská (ČOS) je občanským sdružením, jehož 182 966 členů²² se dobrovolně věnuje sportům, pohybovým aktivitám v oddílech sokolské všestrannosti a kulturní činnosti, především ve folklórních a loutkářských souborech.

Myšlenka ČOS vzešla z emancipačních snah českého národa na přelomu 18. a 19. století, zejména po pádu absolutismu. Původní záměr u zrodu Sokola vyrůstal z antického ideálu člověka všestranně rozvinutého - z tzv. kalokagathie. Program všestranného psycho-fyzického rozvoje uplatňoval zakladatel ČOS, profesor Univerzity Karlovy, Miroslav Tyrš (1832-1884). Ten byl u zrodu Sokola společně s podnikatelem Jindřichem Fügnerem (1822-1865), který zajišťoval ekonomické a společenské podmínky činnosti Sokola.²³

Sokol byl založen 16. února 1862, kdy vznikla první tělocvičná jednota. Na schůzce v Malypetrově tělocvičném ústavu v Panské ulici si zvolila název Tělocvičná jednota pražská. Prvním starostou byl zvolen za účasti 75 významných občanů Jindřich Fügner, jeho náměstkem Miroslav Tyrš. Náčelníkem byl potom Tyrš zvolen 13. května 1862. Jméno Sokol bylo přijato za oficiální název organizace na valné hromadě 13. listopadu 1864 na návrh pedagoga Emanuela Tonnera. „Návrh na název Sokol byl však podán už v roce 1862 jako projev

²¹ Kolektiv autorů: Dějiny země koruny české II. Ladislav Horáček Paseka, Praha a Litomyšl 2002, s. 305.

²² Počet členů k 1. dubnu 2006 podle statistického sborníku České obce sokolské. V ČOS bylo k danému datu registrováno 1136 tělovýchovných jednot v 37 župách. Mezi dospělými 55 525 mužů a 61 469 žen, v dorostu 8 846 hochů a 6 095 dívek a v žactvu 25 005 hochů a 26 026 dívek.

²³ Žižka, J.: Dějiny a současnost Sokola. Česká obec sokolská, Praha 2005, s. 4.

sympatií s bojem Jihoslovanů, kteří své hrdiny zvali sokoly.²⁴ Název Sokol a sokolové pro jednotlivé členy jednot se ale začal užívat až v roce 1870. „Od jara 1862, kdy se konalo první sokolské setkání na Střeleckém ostrově, Jindřich Fügner prohlásil, že v Sokole musí být odstraněno jakékoliv kastovníctví. Navrhl, aby si všichni tykali a oslovovali se bratře. Na návrh Tyrše bylo stanoveno ústřední heslo Sokola ‚Tužme se‘ a na návrh Josefa Baráka se sokolové zdravili pozdravem Nazdar.“²⁵

Pražská jednota byla vzorem pro ostatní, v roce 1868 se Sokol rozrostl na 60 jednot. Velký význam v rozvoji sokolství měla Tyršova programová stať Náš úkol, směr a cíl, kterou autor publikoval v časopise SOKOL v r. 1871. Její myšlenky mají v hlavních rysech pro Sokol platnost dodnes. „Pěstoval se i zápas, šerm, vzpírání, plavání a postupně přibývala celá škála sportů.“²⁶

Počátkem 70. let ale postihl i Sokol útlum v důsledku vnitropolitických bojů mezi Mladočechy²⁷ a Staročechy. Představitelé Sokola se snažili o sjednocení všech jednot, jako tomu bylo u rakouských nebo pruských turnerů²⁸. Této myšlence pomohl I. slet sokolských jednot na pražském Střeleckém ostrově 18. června 1882. Sokolové předvedli svůj tělovýchovný program před veřejností, slet byl nazýván všesokolským.

Ustavující sjezd všeho českého sokolstva byl uspořádán 24. března 1889 v Praze a pro společnou organizaci všech 40 žup byl zvolen podle staročeského vzoru název „obec“. Podobně byla na Moravě založena (1892) Moravskoslezská obec sokolská (pět žup).

Na ustavující schůzi české obce sokolské 24. března 1889 byly formulovány i hlavní myšlenky hnutí. „Sokolstvo, slučujíc v sobě všechny muže a ženy, které

²⁴ Kozáková, Z. Praha pohyb Sokol. Česká obec sokolská, Praha 1998, s. 15.

²⁵ Žižka, J.: Dějiny a současnost Sokola. Česká obec sokolská, Praha 2005, s. 8.

²⁶ Kozáková, Z. Praha pohyb Sokol. Česká obec sokolská, Praha 1998, s. 15.

²⁷ Část politiků, kteří v roce 1874 vystoupili ze Staročeské strany a vytvořili vlastní Národní stranu svobodomyšlnou.

²⁸ Turneři byli představitelé německého tělocvičného hnutí, které vzniklo počátkem 19. století.

sdužuje láska k vlasti a jimž společná je snaha tělocvikem vypěstiti zdraví a sílu, zásadou pak svobody, rovnosti a bratrství posíliti ducha, zušlechtiti srdce a vytvořiti pevnost a ryzost povah, ...nemůže přísluhovati jednotlivým stranám politickým, ani jednotlivým sdružením stavovým.“²⁹

Koncem 19. století byly zakládány Dělnické jednoty, které byly výsledkem probouzení snah dělnictva. To se snažilo stát nezávislým na těch, kteří byli jeho představenými, a chtělo být jen součástí spolků výhradně dělnických s kolegy stejného politického zaměření a plně přidruženo k organizaci své politické strany. Toto stanovisko odchyluje se naprosto zásadně od základních zásad sokolských. Sokolstvem chceme celý národ sblížiti, zdemokratisovati společensky i sociálně vychovati k bratrství a rovnosti všech vrstev. ...Tímto stanoviskem nehlásáme boje proti dělnickým jednotám, nýbrž opodstatňujeme z něho pouze závěr, že člen jednoty sokolské nemůže býti zároveň členem dělnické tělocvičné jednoty.³⁰

V roce 1904 se spojily české a moravsko-slezské župy v jednotnou Českou obec sokolskou (ČOS).³¹

Po vyhlášení samostatnosti v říjnu 1918 připadl Sokolu úkol zajistit a upevnit mocenské základy nového českého státu. Sokoly byl zajišťován administrativní systém a sociální pořádek, stejně jako obrana hranic. Hned 28. října byl starosta ČOS Dr. Josef Scheiner pověřen zástupci politických stran převzetím a zorganizováním československé vojenské moci.³²

Sokol hrál roli i před druhou světovou válkou, kdy na X. všesokolském sletu demonstroval národní jednotu cvičením 30 000 mužů na skladbu Přísaha republiky. „X. všesokolský slet prokázal celému světu odhodlanost Čechů i

²⁹ Převzato z dochovaných archivních materiálů ČOS v Národním archivu v Chodovci.

³⁰ Převzato z dochovaných archivních materiálů ČOS v Národním archivu v Chodovci.

³¹ Žižka, J.: Dějiny a současnost Sokola. Česká obec sokolská, Praha 2005, s. 10.

³² Převzato z: Žižka, J.: Dějiny a současnost Sokola. Česká obec sokolská, Praha 2005, s. 12.

značné části národa slovenského brániti celistvost a samostatnost Československé republiky do všech důsledků.“³³

Po mnichovském diktátu byl odtržením pohraničí zasažen i Sokol, který byl 8. října 1941 nacisty rozpuštěn. Zabaven mu byl všechnen majetek. Po skončení 2. světové války hned 9. května 1945 vydala Česká národní rada ČOS potvrzení o tom, že sokolské župy jsou oprávněny převzít správu veškerého sokolského majetku. Činnost Sokola a návaznost na myšlenky Tomáše Garriguea Masaryka a E. Beneše se nelíbila nejsilnější poválečné straně - komunistům. Ti chtěli Sokol začlenit do systému tzv. sjednocené tělesné výchovy, což sokolové odmítli a zahájili samostatnou činnost.

Po komunistickém převratu v únoru 1948 činnost Sokola začala upadat, byly vytvořeny akční výbory a Sokol již nebyl řízen demokraticky zvolenými činovníky. Usnesení Národního shromáždění ze 14. července 1949 přineslo Zákon o státní péči o tělesnou výchovu a sport. Poprvé v historii československé tělovýchovy tak bylo její řízení v rukách státu nařízením. Následovala reorganizace Sokola, jehož činnost ovlivnily reorganizační pokyny ze zasedání vlády na přelomu listopadu a prosince 1952. Ještě pět let Sokol fungoval, pak byla jeho činnost na 40 let přerušena. Tělovýchovná zařízení a majetek byly převedeny z Revolučního odborového hnutí (ROH) do nově vytvořené organizace Československý svaz tělesné výchovy a sportu (ČSTV) v březnu 1957.³⁴

Kromě sportovních svazů se v ČSTV ustavuje jeden z největších útvarů, odbor Základní tělesné výchovy (ZTV), později byl nazván odborem Základní a rekreační tělesné výchovy (ZRTV).

Pokus o obnovení Sokola se zrodil v době tzv. Pražského jara (1968), kdy bylo v krátké době obnoveno 44 žup, uskutečnilo se celostátní shromáždění sokolů na Slovanském ostrově a přípravný výbor Sokola požadoval návrat k organizaci ČOS

³³ Fikar, A.: Stručné dějiny sokolstva. Nakladatelství ČOS, Praha 1948, s. 105.

³⁴ Žižka, J.: Dějiny a současnost Sokola. Česká obec sokolská, Praha 2005, s. 15.

před rokem 1948. Snahy byly ukončeny vstupem spojeneckých armád do Československa. Systém socialistické tělovýchovy pokračoval dále pod řízením ČSTV až do roku 1990.

Převrat 17. listopadu 1989 znamenal také znovuoživení Sokola. Na 7. ledna 1990 byl svolán obnovující sjezd ČOS, na kterém se sešlo 2 400 bývalých činovníků Sokola.

Nejpočetnější složkou ČOS je odbor sokolské všestrannosti, ve kterém se vytváří program pohybových aktivit a rekreačních sportů pro všechny členy, včetně zdravotně postižených. Vyvrcholením činnosti ČOS je slet, společensko-sportovní přehlídka veškeré činnosti za šest let.

2.5 Přejchod k spartakiádám

Na tradice Sokola navázaly i spartakiády. Ty byly součástí programu výchovně vzdělávací práce svazu Základní a rekreační tělesné výchovy. Tato tělovýchovná vystoupení byla chápána jako zvláštní organizační forma tělovýchovného procesu. Jejich hlavním úkolem bylo přispívat svým zaměřením, pohybovým a ideovým obsahem k plnění hlavních úkolů tělesné výchovy: zdravotního, vzdělávacího a výchovného. „Stejně tak plnila vystoupení úkoly společenské, kulturní a propagační.“³⁵ Svaz ZRTV byl součástí Československého svazu tělesné výchovy.

Pohybový obsah všech vystoupení byl relativně stejný, lišil se především pohybovou úrovní cvičících každé organizace. Poválečné spartakiády jsou součástí historie československé sjednocené tělesné výchovy a na jejich organizaci, obsahu a spojení se životem společnosti je patrný zvláštní vliv ČSTV. V jeho rámci byl významným představitelem spartakiád především svaz ZRTV.

³⁵ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 93.

Svaz Základní a rekreační tělesné výchovy byl ustanoven roku 1956, prvních několik let existoval pod názvem Svaz základní tělesné výchovy. Nestal se nástupnickou organizací žádné z dřívějších tělovýchovných organizací, měl za úkol zajistit stále tradiční formu české spolkové tělesné výchovy, jejímž představitelem byl Sokol. „I když se svaz ZRTV na první etapě sjednocování čs. tělovýchovy nepodílel, byla pro jeho vznik nejdůležitějším impulsem. Kdyby v poválečném uspořádání čs. tělovýchovy pokračovaly v činnosti tradiční tělovýchovné organizace stejně jako sportovní svazy, nevznikla by potřeba zakládat nový svaz s obdobným obsahem práce.“³⁶

Sjednocení československé tělovýchovy bylo zahájeno koncem druhé světové války, ustanovení Ústředního národního tělovýchovného výboru (ÚNTV) bylo datováno 9. 5. 1945. „Do tohoto orgánu vstoupily Československá obec sokolská, svaz Dělnických tělocvičných jednot a Čs. všesportovní výbor. Již v následujícím roce ohlásily obnovení činnosti ČOS a svaz DTJ a spolu s některými sportovními svazy z ÚNTV vystoupily.“³⁷ Zejména Sokol navázal na svojí předválečnou činnost (viz kap. 2.4) a situace se blížila k předválečnému stavu. Po únorovém převratu došlo 31. března 1948 k dalšímu vyhlášení sjednocené tělovýchovy.

Nedostatky byly v řídicím centru všeobecné přípravy, zejména v metodickém úseku. Všeobecná příprava neměla dané rozvržení pravidelné cvičební činnosti. „Ještě v průběhu roku 1956 byly vydány Prozatímní osnovy ZTV. Jejich obsah i forma byly téměř shodné s osnovami povinné školní tělesné výchovy. Jako cíl byl stanoven všestranný rozvoj fyzických a duševních sil, správný rozvoj všech orgánů těla, upevnění zdraví, vypěstování správných pohybových návyků,

³⁶ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 8.

³⁷ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 9.

ovládnutí základů hlavních sportovních odvětví a trvalý návyk provádění tělesné výchovy.“³⁸

Pojetí československých spartakiád bylo odrazem masového rozvoje tělesné výchovy a velmi specifickou formou reprezentace fyzické a pohybové úrovně velkého počtu občanů ve věku od tří let až do pozdního aktivního stáří. Cílem byla všestrannost, fyzická a mentální zdatnost zúčastněných.

Obsah Československých spartakiád tvořily tři části - hromadná tělovýchovná vystoupení, masové sportovní soutěže a akce turistiky a pobytu v přírodě. Pozornost se soustředila na hromadná tělovýchovná vystoupení - pohybové skladby. V něm se již uplatnily nové směry. Oficiálně pro svaz ZRTV znamenaly spartakiády vyvrcholení pětileté činnosti a ověření programu výchovně vzdělávací práce svazu.

Spartakiáda 1955

Název spartakiáda byl zvolen v návaznosti na maninskou³⁹ spartakiádu v roce 1921. Uspořádání bylo stanoveno na rok 1955 na velkém strahovském stadiónu, první signál k uspořádání spartakiády dal aktiv Státního výboru pro tělesnou výchovu 27. a 28. března 1954.

Prezident Antonín Zápotocký ve svém projevu na tomto aktivu popsal poslání a cíl: „I. celostátní spartakiáda musí být vedena myšlenkou předčít a překonat po všech stránkách to, co až dosud bylo ukázáno na dřívějších sokolských sletech, dělnických olympiádách i spartakiádách. ...Vzorem v důkladnosti přípravy masových veřejných vystoupení nám může být odborná příprava předcházející vždy sokolské slety.“⁴⁰

³⁸ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 32.

³⁹ Tělocvičné slavnosti, uspořádané v roce 1921 v Praze na Maninách.

⁴⁰ Mucha, V.: První celostátní spartakiáda. Státní tělovýchovné nakladatelství, Praha 1956, s. 10.

I. celostátní spartakiáda byla řízena Státním výborem pro tělesnou výchovu a sport, Ústřední radou odborů, Ministerstvem školství, Ministerstvem pracovních sil, Ministerstvem národní obrany, Ministerstvem národní bezpečnosti a DSO Sokol.⁴¹ Schváleno bylo 29 pohybových skladeb, organizováno 311 místních a okresních a 28 krajských spartakiád, na kterých cvičilo 750 000 cvičenců. Strahovský program byl zpracován do čtyř dnů mládeže a pěti dnů dospělých. Celkem vystoupilo 571 056 cvičenců. V průvodu pochodovalo 272 000 cvičících.⁴² V počátcích organizace vystoupení bylo potřeba se vypořádat i s potížemi. Přípravy se rozbíhaly pomalu, bylo potřeba vytvořit nové kolektivy, nebyl dostatek cvičebních prostorů. Na akci byl schválen rozpočet 46 miliónů korun s předpokládaným ziskem 26,5 miliónu korun.⁴³

I. celostátní spartakiáda byla zahájena 23. června 1955 vztyčením československé a sovětské vlajky, zazněly obě hymny. Spartakiáda byla pojata jako vyvrcholení oslav desátého výročí osvobození republiky Rudou armádou a zahájena byla dny mládeže. Hlavní dny spartakiády se konaly 1. - 5. července 1955.

Spartakiáda 1965

Spartakiáda v roce 1965 přinesla změnu - místo dvou cyklů byl uspořádán jen jeden, čtyřdenní. Redukován byl také počet skladeb. Vytvořena byla dvě programová odpoledne, která se dvakrát opakovala. První programové odpoledne mělo název Zpěv míru a bylo připravené pro první a třetí den, druhé pod názvem Vítězství patří nám bylo na programu druhý a čtvrtý den spartakiády.

„Připraveno bylo 1485 místních vystoupení, na kterých vystoupilo přes 1 985 000 cvičenců, 424 okresních spartakiád, na kterých vystoupilo 1 365 514 cvičících. Na

⁴¹ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 94.

⁴² Tamtéž, s. 94.

⁴³ Zdroj: www.eDejiny.cz.

Strahově vystoupilo 356 120 cvičících.⁴⁴ Program odpolední byl komponován bez přestávky, proto bylo nutné pozměnit metody řazení a formy vytyčení. „Vytyčovací prostředků bylo použito téměř tři tisíce, pro každou skladbu jiné barvy.“⁴⁵

Význam III. celostátní spartakiády byl v podnětech pro zlepšení dramaturgie skladeb, v pojetí komponovaných programových odpolední a zejména v růstu nároků na fyziologickou a estetickou účinnost skladeb. Programová komise od počátku ovlivňovala tvorbu skladeb i jejich hudebních doprovodů. A to přestože ještě nebylo dosaženo jednoty pořadu. Programová komise měla od počátku vliv na nástupy, prostorové přeměny, volbu náčiní i barvu cvičebních úborů.

„Na III. celostátní spartakiádě na místních, okrskových, okresních a na strahovském stadiónu cvičilo celkem 3 706 634 cvičenců, které sledovalo 4 836 886 diváků. V průvodu Prahou pochodovalo 150 000 cvičenců, cvičitelů a funkcionářů.“⁴⁶ Nebyly pořádány krajské spartakiády.

Do pořadu spartakiády byla poprvé v historii zařazena soutěž všestrannosti Přípraven k práci a obraně vlasti (PPOV). „Soutěžilo se o titul nejlepšího okresu, nejlepšího pionýrského oddílu, nejlepšího mládežnického kolektivu a nejlepšího sportovce. Startovalo 115 okresních družstev, každé se 44 závodníky.“⁴⁷

Spartakiáda 1975

V roce 1970 se v důsledku událostí srpna 1968 a vstupu spojeneckých vojsk Varšavské smlouvy do Československa spartakiáda nekonala, uspořádány byly jen Tělovýchovné slavnosti bez vyvrcholení na Strahově.

⁴⁴ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 96.

⁴⁵ Tamtéž, s. 57.

⁴⁶ Tamtéž, s. 96.

⁴⁷ Tamtéž, s. 96.

Spartakiáda v roce 1975 byla po zmiňovaných událostech ostře sledována i v zahraničí a po desetileté přestávce byla největší tělovýchovnou slavností.

Součástí spartakiády se staly přebory škol a další akce jako například Letní olympiáda učňovského dorostu, Olympiáda zemědělské mládeže a Univerziáda.

V pojetí tvorby pohybových skladeb i komponovaných odpolední došlo ke kvalitativnímu posunu. K úspěchu měla přispět aktivní dramaturgie skladeb a hudby, stejně jako využití slova. Hudba akcentovala moderní trendy vývoje tělesné výchovy i sportu v Československu i ve světě.⁴⁸

Celkem se konalo 1476 místních spartakiád, na kterých cvičilo na 380 000 cvičenců, 307 okrskových, kde vystoupilo na 410 000 a 116 okresních spartakiád se 608 000 cvičenci.⁴⁹

Pro hlavní program na Strahově bylo připraveno čtrnáct pohybových skladeb, program byl rozvržen do dvou celků. Během čtyř dnů (dvě generální zkoušky a dvě programová odpoledne) přihlíželo 713 000 diváků vystoupení 360 000 cvičenců.⁵⁰ Poprvé bylo svazem ZRTV připraveno vystoupení pro rodiče s dětmi, kterých vystoupilo 4 000 párů.

Spartakiáda 1985

Spartakiáda v roce 1985 měla být výjimečná z důvodu oslav 40 let od osvobození republiky. „Její členění bylo znovu pestré, od hromadných tělovýchovných

⁴⁸ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 97.

⁴⁹ Kořan, P., Kössl, J.: Socialistický svaz mládeže a Československá spartakiáda 1985. Mladá fronta, Praha 1985, s. 9.

⁵⁰ Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005, s. 97.

vystoupení na Strahově, přes masové sportovní soutěže po turistické akce a soutěže.⁵¹

Hlavní dny spartakiády proběhly ve dnech 27.-30. června 1985, stejně jako u předchozí spartakiády byla hromadná vystoupení ve dvou blocích (programových odpoledních).

Režie odpolední byla vedena záměrem, aby Československá spartakiáda 1985 (ČSS 85) byla obrazem současnosti a dokladem kulturnosti cvičících. Vystoupení byla moderní a přinesla nové prvky. Například žáci předvedli softtenis s mechovými míčky a raketami.

Událost typu spartakiád byla náročná zejména na organizaci. Nejen cvičenců, ale i technického zázemí. Na pískové ploše Spartakiádního stadiónu bylo mimo jiné potřeba vyznačit 13 824 značek (96 řad a 144 sloupců), do posledního detailu musel být naplánován i pobyt a program všech zúčastněných. „Ti byli ubytováni v jedné z 368 ubytoven, od níž nejdále 800 metrů musela být stravovna (jinak se dojíždělo autobusem).“⁵²

Na Strahově bylo vybudováno šatnové město, které nabídlo 1 999 převlékacích buněk v 12 budovách. Velká část cvičících byla ubytována ve stanovém městečku na Džbánu. „V pohotovosti bylo pro případ potřeby 11 500 členů Československého červeného kříže, stejně jako hygienická služba.“⁵³

Vybraní cvičenci měli možnost navštívit představení Naši furianti v Národním divadle nebo spartakiádní pouť na Střeleckém ostrově. Na Večerech družby se představily elitní gymnastické soubory ze socialistických států. Program cvičenců

⁵¹ Kořan, P., Kössl, J.: Socialistický svaz mládeže a Československá spartakiáda 1985. Mladá fronta, Praha 1985, s. 15.

⁵² Demetrovič, E.: Československá spartakiáda 1985. Olympia, Šport. Praha a Bratislava 1985, s. 83.

⁵³ Tamtéž, s. 83.

byl do posledního detailu rozvržený, vše bylo kontrolováno mezi cvičící nasazenými příslušníky Veřejné bezpečnosti (viz dále kap. 3.4).

3. Propaganda

V této kapitole si přiblížíme pojem propaganda, jenž je klíčový pro zkoumání vybraných tiskovin. Připomenut bude jeho historický zrod i vývoj v průběhu staletí. Dále si rozebereme typy propagandy a zaměříme se na metody a kanály, které byly v našich zkoumaných událostech nejvíce používány a akcentovány.

3.1 Definice a historický vývoj

Propaganda je ve většině definicí pojmenována jako záměrné působení na recipienta a získání jej pro své záměry. „Propaganda je soustředěná a promyšlená snaha získat veřejnost pro určitý pohled na nějaké téma, určité jednání či osvojení si určitého souboru představ a názorů (určité ideologie) a současně stejně soustředěná a promyšlená snaha vyloučit jakékoliv pohledy, představy či ideologie alternativní.“⁵⁴

Propaganda je typem persvazivní komunikace, je „záměrnou a systematickou snahou o formování představ, ovlivňování a usměrňování citů, vůle, postojů, názorů, mínění a chování lidí za účelem dosažení takové reakce, která je v souladu s úmysly propagandisty“⁵⁵.

Propaganda má tedy přesvědčovací, neboli persvazivní podstatu. Persvazi definuje William McGuire jako „proces, v němž je vnímání, přístupy a jednání jedné osoby k určitému objektu ovlivněny komunikací jiné osoby o tomto objektu“. Persvazivní postupy se používají tam, „kde je cílem řízené nebo plánované komunikace záměrné ovlivňování postojů či chování lidí s předem stanoveným žádoucím výsledkem“.⁵⁶

⁵⁴ Burton, G., Jiráček, J.: Úvod do studia médií. Barrister a Principal, Brno 2001, s. 144.

⁵⁵ Reifová, I. a kol.: Slovník mediální komunikace. Praha: Portál 2004, s. 192.

⁵⁶ Jiráček, J., Říhová, B.: Politická komunikace. Karolinum, Praha 2000. s. 177.

Také Garth Jowett a Victoria O'Donnellová propagandu začleňují pod persvazi. Jejich definice se soustředí na propagandu jako komunikační proces, zejména na jeho účel. „Propaganda je záměrný a systematický pokus vytvořit požadované vnímání obsahu, s jehož poznáním manipuluje. Snaží se také ovlivnit přímé chování příjemce za účelem dosažení zamýšlené recepce v úmyslu propagandisty.“⁵⁷ Slovo požadované signalizuje silný vliv předchozího rozmyslu propagandisty, který se předem snaží najít nejefektivnější způsob propagace ideologie. Systematičnost doplňuje pojem požadovaný ve smyslu preciznosti a metodologičnosti, jako něco nesoucí záměr s organizovanou pravidelností. Propaganda ve svém nejvíce neutrálním smyslu znamená rozšiřování nebo podporování určitých myšlenek.

Při tvorbě propagandistických materiálů dochází k vědomé úpravě informací a skutečností. „Ty jsou vybírány podle potřeb propagandisty, formulovány podle požadovaného záměru a zkresleny, popřípadě přímo zfalšovány. Jejich zprostředkování může být někdy specifické, může to být například ve formě povinného odběru, v minulosti často za předpokladu nemožnosti konfrontace s jiným zdrojem.“⁵⁸

Jiný pohled nabízí Leonard W. Doob, který přispěl slovníkovým heslem o propagandě do *International Encyclopedia of Communications*. Podle něj má propaganda tři rysy, které ji odlišují např. od soustavného vzdělávání. Propaganda podle něj je nevyvážená (biased), motivovaná osobním ziskem (politická kampaň, reklama či lobbying) a záměrná a účelová (cílem vyhrát volby). O příjemcích Doob říká, že i když vědí, že jsou vystaveni účelovému působení, přesto jej připouští, aniž by si byli plně vědomi jeho důsledků.⁵⁹

Propaganda počítá se skutečností, že její objekt je zařazen do určitého kolektivu, s jehož vlivem kalkuluje. „Vliv propagandy se umocňuje tehdy, je-li vnímatel

⁵⁷ Jowett, G., O'Donnellová, V.: *Propaganda and persuasion*. Thousand Oaks, California. Sage 2006, s. 7.

⁵⁸ Reifová, I. a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál 2004, s. 192.

⁵⁹ Doob, L.: *Public Opinion and Propaganda*. Hamden 1966, s. 57.

zařazen do skupiny (s níž se navíc názorově ztotožňuje), jejíž ideologicko-politické vazby jsou analogické s tendencemi, které sleduje propaganda.“⁶⁰ Ve skupině může docházet i ke korekci, skupina může vstupovat do vztahu se sociálně diferencovanými jedinci a kolektivy. Příkladem tohoto může být stranická organizace. Ta je součástí určité hierarchie, proto je ve vztahu k řídicímu centru, které stojí na počátku propagandistického procesu. Toto byl vliv, který byl v našem sledovaném období nejvíce využíván. „Stranická organizace usiluje o souhlasné jednání svých členů, o jednání odpovídající vzoru přijatému organizací, proto usiluje o korekci poznání vnímatele, který stojí v prostoru jejího vlivu, a to i tak, aby odpovídalo výchozímu záměru řídicího centra.“⁶¹ Prostředky korektivní činnosti mají vesměs mocenskou povahu. Je to tlak veřejného mínění skupiny, tlak autority a manipulace (pozitivní i negativní hodnocení). I proto lze konstatovat, že propaganda je jedním z prostředků sociální kontroly.

Původním významem slova propaganda byla katolická víra, jež má být rozšiřována. Podle Slovníku mediální komunikace pojem propaganda vznikl z názvu kolegia kardinálů zodpovědných za misijní činnost katolické církve (latinský název úřadu - Sacra congregatio de propaganda fide). Tento úřad byl založen roku 1622 papežem Řehořem XV.⁶² Ve smyslu podpory vlastních myšlenek a získání veřejného mínění na svou stranu se pojem propaganda vyskytuje až v novověku. Vliv má politika a s ní související rostoucí důležitost veřejného mínění. Od 19. století byl pojem propaganda vnímán v souvislosti s každou organizací, jež se zabírala šířením politicky relevantních myšlenek a ideologií.

Podobu nástroje v boji o přízeň voličů měla propaganda i v době liberalismu, využívána byl zejména politickými stranami. „Marxističtí (socialističtí) propagandisté chtěli pomocí propagandy ovládat masy lidí – propaganda měla

⁶⁰ Chlupáč, M.: Propaganda jako společenský jev. Autoreferát disertace, Vysoká škola politická, Praha 1984, s. 21.

⁶¹ Tamtéž, s. 23.

⁶² Reifová, I. a kol.: Slovník mediální komunikace. Praha: Portál 2004, s. 192.

mobilizovat proletariát a aktivizovat jeho zájem o socialistickou politiku, byla součástí ‚výchovy mas‘.⁶³

Po první světové válce došlo v pojetí propagandy ke změně. Akcentována byla její totálnost. Cílem totalitních států (například nacistického Německa nebo sovětského Ruska) bylo nejen kontrolovat a ovládat masová média, pokoušely se zároveň utvářet a důsledně kompletně organizovat veřejnou komunikaci. „Reakcí na pokus o totální propagandu během 1. světové války byla formulace tzv. teorie zázračné střely⁶⁴, první teorie účinků masových médií na publikum vůbec. Stát si nárokoval informační a názorový monopol, opozice byla principálně vyloučena.“⁶⁵

Totální propaganda se projevuje i v kultuře, výchově či vzdělávání, nezasahuje pouze do komunikace. Její nedílnou součástí jsou vyhrožování násilím a fyzické násilí samotné. K tomu nemusí dojít, ale recipient propagandy hrozbu vnímá a je si jí vědomý. K tomuto docházelo při kontrole reálných důsledků působení propagandy a byla to jedna z praktik zaručujících zvýšení účinnosti propagandy.

Propaganda byla ve větší míře využívána i během druhé světové války, kde měla převážně taktický charakter. Měla přesvědčovat vlastní obyvatelstvo, ale zároveň také různými způsoby (viz dále) působila na obyvatelstvo v zemi nepřítel. Během válek se propagandisté nejvíce snažili podpořit svá jednání, případně už zmírnit jejich následky. „Vlády i organizace vytvářejí oddělení, která se starají o systematickou propagandu. Přestože publikum je zejména během válečných období opatrnější ve vnímání produktů těchto oddělení, tato existují i v těchto obdobích.“⁶⁶

⁶³ Reifová, I. a kol.: Slovník mediální komunikace. Praha: Portál 2004, s. 193.

⁶⁴ Teorie zázračné střely je soubor dobově podmíněných představ o účincích médií na jednotlivce (a společnost), vycházela z jednoduchého modelu chování podnět - reakce, přisuzovala médiím velký vliv po zkušenostech s účinky válečné propagandy během 1. světové války - viz Slovník mediální komunikace, s. 284.

⁶⁵ Reifová, I. a kol.: Slovník mediální komunikace. Praha: Portál 2004, s. 193.

⁶⁶ Jowett, G., O'Donnellová, V.: Propaganda and persuasion. Thousand Oaks, California. Sage 2006, s. 8.

O mocenské propagandě se mluví v totalitním státě, ve kterém je propaganda nedílnou a možná nejdůležitější součástí celého systému vládnutí. „Například pro ministra osvěty a propagandy nacistického Německa Josepha Goebelse byla propaganda nejdůležitější metodou vládnutí, nejostřejší zbraní pro dobytí, udržení a výstavbu státu. Považoval ji za umění mj. v tom smyslu, že pravda není absolutní, ale závisí na stanovisku tvůrce. Základní metody nacistické propagandy se dají shrnout jako souzvuk všech zdrojů propagandy, jednoduchost, monotónnost a polemická účinnost, rafinovaná manipulace reality či přímo lhaní a všudypřítomnost a permanentnost propagandy.“⁶⁷

Po druhé světové válce v období tzv. studené války se propaganda opět stala záležitostí ideologickou. Rozvíjela se zejména propaganda zahraniční, která našla uplatnění již během války. S ohledem na historické skutečnosti a zkušenosti s totální propagandou se jedná spíše o negativní konotace výrazu propaganda.

Součástí propagandy je kontrapropaganda, což je aktivní vyvracení a potlačování protichůdných nebo neidentických propagandistických pojetí. „Tento souboj může nabýt charakteru psychologické války, kdy nejde jen o změnu postojů a chování, ale o dosažení určitých, velmi konkrétních cílů (zvláště v době reálné války).“⁶⁸

Propagandista je podle Miloslava Chlupáče specialista na šíření ideologických a politických sdělení, je hierarchicky podřízen řídicímu centru a uskutečňuje jeho záměry propagandistickou činností.⁶⁹

Rysem komunistické propagandy je podle Bohumíra Bartoše ofenzívnost, jíž bylo dosahováno následujícími metodami: hledáním socialistického hrdiny, žánrovou pestrostí a bohatostí, popularizací hrdinů socialistické práce, proporcionalitou jednotlivcovy psychiky se společenskou problematikou, důvěrou v lid, vyvoláním

⁶⁷ Reifová, I. a kol.: Slovník mediální komunikace. Praha: Portál 2004, s. 193.

⁶⁸ Tamtéž, s. 194.

⁶⁹ Chlupáč, M.: Propaganda jako společenský jev. Autoreferát disertace, Vysoká škola politická, Praha 1984, s. 16.

příznivého veřejného mínění a kladných občanských postojů, použitím propagandy i kontrapropagandy podle situace.⁷⁰

3.2 Typy propagandy

Propagandu můžeme dělit na tři základní části podle jejich zdrojů. Bílá propaganda pochází ze zdroje, jenž je korektně identifikován a informace ve sdělení má sklon být pravdivou. Ale přestože recipient poslouchá údaje, jsoucí blízko pravdě, stále je na něj vyvíjen tlak, aby měl vysílatele za správného. Typickou ukázkou bílé propagandy je rozhlasové vysílání pro zahraniční posluchače. První zemí, který začal vysílat pravidelně programy pro zahraniční posluchače, byl Sovětský svaz v roce 1925.

O černé propagandě hovoříme v případě, že je zdroj skrytý nebo přičítaný jiné autoritě a šíří lži, smyšlené údaje nebo klamy. Černá propaganda byla a je využívána zejména ve válečných konfliktech, bylo tomu tak například za druhé světové války. Němci se tehdy rádiovým vysíláním pokoušeli nalomit morálku Britů v bitvě o Británii, stejně jako u Francouzů v období podzimu 1939 až jara 1940 na Maginotově linii. Černá propaganda byla dokonce v minulosti využita i mezi spojenci. Angličané se snažili jejím použitím přesvědčit Američany, aby vstoupili do druhé světové války. A to dva roky před útokem Japonska na Pearl Harbour (7. prosince 1941), po němž USA oficiálně do konfliktu vstoupily.⁷¹

Černá propaganda obsahuje všechny typy kreativních lží a v případě odhalení budí největší pozornost. Úspěch černé propagandy závisí na příjemcově ochotě akceptovat důvěryhodnost zdroje a náplň zprávy. Velký důraz musí být kladen na zdroje a zprávy uvnitř sociální, kulturní nebo politické sítě cílového publika.

⁷⁰ Bartoš, B.: *Psychologie propagandy - vybrané kapitoly*. Praha: Práce 1981, s. 59-63.

⁷¹ Jowett, G., O'Donnellová, V.: *Propaganda and persuasion*. Thousand Oaks, California. Sage 2006, s. 17.

„Pokud propagandista neporozumí publiku a vytvoří zprávu, která nepasuje, může se černá propaganda stát podezřelou a být odhalena.“⁷²

Nejčastějšími producenty černé propagandy jsou zpravodajské služby, které mají k dispozici potřebnou mezinárodní síť. K dalším častým pachatelům patří různé tajné a polotajné politické spolky a teroristické organizace s konspiračními programy a metodami.⁷³

Šedá propaganda je již podle názvu někde mezi černou a bílou. Zdroje mohou, ale nemusí, být správně identifikovány a přesnost jejich informací je nejistá. Šedá propaganda je často používána ke zmatení nepřítele nebo soupeře.

Použita bývá nejen pro vládní účely, firmy se například snaží profitovat překroucením údajů ve výročních statistikách nebo v reklamách, které upozorňují na možnosti, jichž produkt nemůže dosáhnout. Stejným případem je i tzv. product placement, což je umístění reklamního předmětu do filmu způsobem, který recipient nepřehlédne, ale přesto nemá na děj vliv.

Při popisu typů propagandy je potřeba se zmínit i o propagandě činem. Ta je další kategorií v oblasti manipulativních operací. Patří do ní fyzické akty, vládní rozhodnutí nebo například vojenské manévry. Do této kategorie patří také terorismus. Jde o formu politického násilí, jehož cílem je zastrašit a ovlivnit protivníka násilnými, dramatickými akcemi, které podlamují důvěru veřejnosti v zákonnost vládních institucí. Ve většině případů nemají teroristické akce vůbec žádný nebo jen velmi malý mocenský či faktický efekt, jejich hlavní význam spočívá v ovlivnění veřejného mínění.

Dalším termínem, se kterým se u propagandy setkáme, je dezinformace. Ta je obvykle považována za černou propagandu, protože je skrytá a používá chybné

⁷² Jowett, G., O'Donnellová, V.: Propaganda and persuasion. Thousand Oaks, California. Sage 2006, s. 19.

⁷³ Bittman, L.: Mezinárodní dezinformace. Praha: Mladá fronta 2000, s. 87.

informace. Součástí propagandy bývá i cenzura, často také autocenzura. Cenzura fungovala během celého námi sledovaného období, krátké uvolnění v roce 1968 náš vzorek nezasáhlo. Při řízení médií – stejně jako v ostatních oblastech cenzura vycházela z modelu uplatňovaného v Sovětském svazu, který dal vzniknout sovětské teorii tisku. Z jejího pohledu je médiím „přidělena role kolektivního agitátora, propagandisty a vzdělavatele při budování komunismu“.⁷⁴

3.3 Prostředky propagandy

Prostředky propagandy mohou být teoreticky všechny kanály, jimiž může propagandista požadované obsahy přenést k recipientovi. Nejvíce byl využíván tisk, rozhlas a televize, s nástupem moderních technologií vzrostl význam počítačů a internetu.

V době liberalismu byl klasickým prostředkem propagandy tisk, v pozdějším období byla propaganda masivně používána za první světové války, s úspěchem zvláště státy Trojdhody.⁷⁵ Marxistická propaganda rozšířila využití prostředky o řeč, plakát nebo hesla.

Vytváření požadovaného vnímání obsahu je realizováno obvykle jazykem nebo obrazy, což je důvod, proč často bývají během válečných období (a nejen nich) vyvíjeny nové slogany, plakáty, symboly nebo dokonce celé architektonické struktury.⁷⁶

V námi sledovaném období bylo využíváno několik kanálů, jimiž se propagandisté snažili působit. Jedním z hlavních zůstával tisk, který je i cílem

⁷⁴ McQuail, D.: Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 1999. s. 154.

⁷⁵ Situace z období na konci 19. století, kdy evropské mocnosti reagovaly na vznik Trojspolku (Německo, Rakousko, Itálie). Roku 1893 se spojily Francie a Rusko (Dvojdhoda), v roce 1904 Francie uzavřela smlouvu s Velkou Británií a v roce 1907 vznikla smlouva mezi Ruskem a Velkou Británií. Zdroj: www.dejepis.info.

⁷⁶ Jowett, G., O'Donnellová, V.: Propaganda and persuasion. Thousand Oaks, California. Sage 2006, s. 8.

našeho zkoumání. Stále rostl význam televize a důležitý byl po zkušenostech z druhé světové války i rozhlas. Jednalo se tedy o masová média, která mohla působit na velký okruh recipientů a propagandistické texty distribuovat do značného počtu domácností.

Moderní propaganda používá širokou paletu masových médií jako jsou plakáty, filmy, televizní programy, inzeráty, fotografické snímky a samozřejmě také počítačová technika, která s masivním rozvojem internetu nabírá na významu. Je jednoduché umístit na internet propagandistický text a na něj pak odkázat média, z nichž některá jej často převezmou bez ověření a publikují. „Internet navíc umožňuje distribuovat propagandistické texty přímo do osobních počítačů jednotlivců.“⁷⁷

Je nutno zmínit, že v námi sledovaném období 1955 - 1985 byl přístup československých novinářů k informacím omezený, byli závislí na velmi omezeném počtu zdrojů. Uplatňována byla cenzura, což ovlivňovalo autory již při tvorbě textů. To je hlavní rozdíl oproti anglo-americké společnosti, v níž je zakotvena demokratická úloha tisku, který má být jejím „hlídacím psem“. Hlavně američtí novináři se vehementně brání vládním akcím či protiopatřením, která by mohla ohrozit tiskovou svobodu.

K metodám propagandy podle Bartoše patří: popis, analýza, syntéza, indukce s dedukcí, konfrontace, komparace, jednota slov a činů.⁷⁸

3.4 Metody a postupy při uplatňování propagandy v běžném životě a v průběhu mimořádných událostí

⁷⁷ Cole, R.: *International Encyclopedia of Propaganda*. Chicago, 1998, s 606.

⁷⁸ Bartoš, B.: *Psychologie propagandy - vybrané kapitoly*. Praha: Práce 1981, s. 33.

V následující podkapitole si přiblížíme některé postupy, kterých propagandisté využívali během sledovaného období. Podle dostupných materiálů jsou popsány metody, kterými byla propaganda uplatňována.

Podle některých zdrojů v roce 1955 vedení komunistické strany při přípravě organizačních částí spartakiády pozorně sledovalo a likvidovalo možná ohniska protikomunistických skupin. „Zatýkaní lidé byli ihned vyslýcháni a do řad cvičenců byli nasazeni agenti. Mezi cvičenci byli vybíráni vysoce loajální komunisté, kteří přispívali k pořádku a správné propagandě. Na spartakiádu bylo nasazeno 3 445 příslušníků veřejné bezpečnosti.“⁷⁹

V roce 1965 se propagandistické texty objevovaly například ve člancích, hodnotících hromadná vystoupení. Ukázkou může být text z 6. července 1965, kdy v Lidové demokracii Ústřední výbor Československého svazu tělesné výchovy hodnotí její průběh. „... Díky jejich nadšení a vysoké morálce se stala III. celostátní spartakiáda jedinečnou přehlídkou krásy a síly naší socialistické vlasti. ... Radostný průvod na závěr spartakiády vyzněl v upřímný hold příslušníků tělovýchovného hnutí Komunistické straně Československa, která nás vede bezpečně a jistě po vítězné cestě ke komunismu.“⁸⁰

V roce 1975 se v tisku objevily texty v podobě rezolucí, které měly podpořit důvěru v Komunistickou stranu. Je tomu tak například ve článku Rezoluce, který začíná: „Považujeme si za čest být účastníky Československé spartakiády, která je součástí oslav 30. výročí vyvrcholení národně osvobozenického boje našeho lidu a osvobození Československa Sovětskou armádou. Vyjadřuje naši jednotu a přesvědčení i vůli pomáhat ze všech sil Komunistické straně Československa v úsilí o společenský pokrok a naši šťastnou budoucnost.“⁸¹ V Mladé frontě byly otištěny i ohlasy předsedy ÚV ČSTV Antonína Himla, předsedy ÚV SSM Jindřicha Poledníka nebo předsedy FÚV Svazarmu Otakara Rytíře. Himla list

⁷⁹ Zdroj: www.edejiny.cz.

⁸⁰ Ústřední výbor ČSTV: *Jedinečná přehlídka krásy a síly*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 184, Praha 1965, s. 4.

⁸¹ Nsg.: *Rezoluce*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 2.

citoval: „Ukázalo se přesvědčivě, že v žádné jiné než socialistické zemi není možné za podmínek, jaké byly v sobotu, uskutečnit takové dílo... Průběh ukázal, jak krásnou a ukázněnou máme mládež, co všechno dokáže jaký má vztah nejen k tělovýchově, ale k životu v naší republice, k budování socialistické společnosti pod vedením KSČ.“⁸²

Politickovými a propagandistickými zabezpečeními československé spartakiády 1985 hodlali pořadatelé spartakiády zajistit naplnění ideově politických cílů ČSS 85. Jeho obsah tvořil souhrn opatření k širokému rozvoji účinné politickovýchovné práce funkcionářů, cvičitelů, učitelů a trenérů všech složek, které se podílely na zajištění ČSS 85.

K tomu byly vydány propagandistické materiály, pořádány ideologické semináře, koordinovány postupy jednotlivých složek tělovýchovného hnutí, popularizovány dobré zkušenosti apod. „Velká pozornost byla věnována vydání prostředků názorné agitace, plakátů, pásových hesel, nástěnek, fotosouborů, samolepek, atd., připravených jednotlivými pořadateli spartakiády.“⁸³ Důraz členů ideologického oddělení byl zejména na těchto prostředcích agitace, obrazový příklad v podobě pásového hesla na Strahovském stadiónu lze nalézt v příloze diplomové práce.

Zvláštní úlohu plnily v propagačním a propagandistickém působení ČSS 85 hromadné sdělovací prostředky. „Seznamují naši veřejnost s hlavními úkoly a cílem ČSS 85, s úkoly nácvičky skladeb, získávají děti, mládež i dospělé k účasti na sportovních a turistických akcích, popularizují průběh jednotlivých spartakiád, podávají svědectví o slavných spartakiádních dnech na Strahově. Značná pozornost je věnována zahraniční propagaci s využitím tiskových materiálů, filmů, zahraničního vysílání Československého rozhlasu, obrazových publikací,

⁸² Nsg.: *Hluboké dojmy*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 1.

⁸³ Kořan, P., Kössl, J.: *Socialistický svaz mládeže a Československá spartakiáda 1985*. Mladá fronta, Praha 1985, s. 33.

fotografických výstav, videokazet apod. Mimořádná pozornost je věnována práci se zahraničními novináři.⁸⁴

K propagandistickým bodům spartakiády patřil i turistický pochod do středočeské obce Lidice (viz fotografie v příloze), kde se cvičící poklonili památce padlých po represáliích za druhé světové války, jež následovaly atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha v červnu 1942.

⁸⁴ Kořan, P., Kössl, J.: Socialistický svaz mládeže a Československá spartakiáda 1985. Mladá fronta, Praha 1985, s. 35.

4. Analýza materiálů

4.1 Analýza materiálů - Mladá fronta

Zpravodajství ze sledovaných spartakiád (1955, 1965, 1975 a 1985) je ovlivněno dobovou situací (viz kapitolu 2). Mladá fronta se jako deník Ústředního výboru SSM (Socialistického svazu mládeže) věnuje zejména hodnocení vystoupení mladších cvičenců, což lze pozorovat na složení témat i volbě titulků, jež sledujeme.

Propaganda nebyla ve většině případů explicitně vyjádřena v tiskových materiálech, důraz byl spíše kladen na „zobrazení radostného mládí, které je budoucností Československa“.

Pokud budeme analyzovat jednotlivé texty, musíme čerpat z poznatků komunikačně-pragmaticky orientované lingvistiky, která podle Gerharda Helbiga vychází z následujících předpokladů: „jazykovědné metody nesmějí zkreslovat komplex společensko-historických problémů, nýbrž se ho musí pokusit řešit; teorie jazyka musí primárně vysvětlovat podmínky jazykového jednání; formální zobrazení jsou oprávněná jen tehdy, kdy jsou podložena specifikou zadaného úkolu; z pedagogického hlediska musí být v popředí první dva předpoklady (protože neopodstatněné formalizace někdy sugerují pokrok jazykovědy, který ve skutečnosti nenastal)“.⁸⁵

Je tedy potřeba se zmínit o teorii mluvních aktů, jež bývá také nazývána teorií mluvního jednání. Jazyk zkoumá v souvislosti se společenským a komunikačním jednáním, chápe ho jako jeho formu či alespoň předpoklad. Pokouší se zároveň zhodnotit poznatky filozofických a psychologických teorií jednání.

⁸⁵ Helbig, G.: Vývoj jazykovědy po roce 1970, Academia, Praha 1991, s. 130.

Některé myšlenky a závěry ze spartakiád nebylo nutné zmiňovat, protože ve své době patří ke všeobecnému povědomí čtenářů. Právě na základě osobností komunikačních partnerů, v našem případě novináře a čtenáře, se utváří textově pragmatická koherence. „Ta zahrnuje společný zkušenostní komplex a společné komunikační předpoklady (presupozice).“⁸⁶

Tímto zkušenostním komplexem je společenská situace ve sledovaném období, i s důsledky plynoucími ze změn, jež se dotkly i spartakiád. Tím je myšlena situace se sjednocenou tělovýchovou u první celostátní spartakiády v roce 1955, změny po roce 1968 i následující období normalizace.

V Mladé frontě, jak již bylo konstatováno, je velká pozornost věnována vystoupení mladých, což je patrné i ve volbě titulků. Spartakiáda v roce 1955 je specifická v tom, že před hlavními dny, jež jsou sledovány v této práci, probíhaly ještě dny mládeže (viz kapitolu 2). Ve sledovaném období před startem hlavních dnů jsou tedy popisována a hodnocena vystoupení mládeže.

I z volby titulků je patrné, jak byla na mládeži demonstrována snaha komunistické strany prezentovat úspěch její politiky. Svůj vliv mohl mít i stav, kdy se Československo rozvíjelo po druhé světové válce a v mládeži byl viděn motor k rozvoji pro další léta. Jedno z vystoupení uvozoval titulek „Budoucí stavitelé“⁸⁷, připomínající podíl mládeže na budování v tomto období, vystoupení pracovních záloh pak oslavuje článek „Jásej mládí“⁸⁸ dále pak „Trumf mládí a krásy“⁸⁹ nebo článek o závěrečném průvodu Prahou „Vpřed, mládí, ved' své“.⁹⁰ Dny mládeže byly poté předkládány jako vzor úspěchu před startem hlavních dnů. Článek „Skvělé vítězství naší mládeže“⁹¹ přinesl vzkaz předsednictva státního výboru pro tělesnou výchovu a sport a štábu I. celostátní spartakiády účastníkům hlavních

⁸⁶ Helbig, G.: Vývoj jazykovědy po roce 1970, Academia, Praha 1991, s. 143.

⁸⁷ če.: *Budoucí stavitelé*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 152, Praha 1955, s. 3.

⁸⁸ jak.: *Jásej mládí*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 1.

⁸⁹ Kicková, J.: *Trumf mládí a krásy*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 4.

⁹⁰ Župich, Z.: *Vpřed, mládí, ved' své*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 155, Praha 1955, s. 2.

⁹¹ ČTK.: *Skvělé vítězství naší mládeže*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 157, Praha 1955, s. 1.

dnů spartakiády. Děti se v titulcích objevily i během hlavních dnů, například při referování o skladbě vojáků „Poběžte, děti, vojáci jdou“.⁹²

Naopak zpravodajství ze III. celostátní spartakiády 1965 už nebylo formou zdůrazňování dětí jako záruky úspěšného rozvoje společnosti, v titulcích se ani jednou neobjevilo slovo dítě nebo mládež. Akcentovány byly rozhovory s tvůrci spartakiád nebo například aktuální módní trendy - „Móda ve spartakiádních dnech“.⁹³

O deset let později se mládež opět objevila v titulcích článků o spartakiádě 1975. O tréninku mladších žáků referoval článek „Kluci, držte se“,⁹⁴ o stejných cvičencích pojednává i článek „Problémy kluků s talíři“.⁹⁵ Mládežnickou veselici v Parku kultury a oddechu popisuje text „Písničky proti dešti“.⁹⁶

I v roce 1985 je mládež zastoupena v titulcích článků. O první samostatné skladbě SSM na večerech družby pojednává článek „Pozdrav mládeže“⁹⁷, dále pak v textu o zatoulaných dětech „Čtyři děti osiřely“⁹⁸ nebo „Nikdy to nedopustíte, chlapi“.⁹⁹ Festivalovou sobotu v závěru spartakiádních dnů hodnotí článek „Pozdrav svátku mládí“.¹⁰⁰

Do komunikačně založené lingvistiky patří i teorie řečových aktů, které se snaží odlišit užívání jazyka od jazykového systému a blíže toto užívání charakterizovat. Cílem je uchopit jazykové znaky jako prostředky k danému účelu, rozumět jazyku jako činnosti, jež produkuje znaky. A s těmito znaky lze něco konat. „Za tím se skrývá zásadní problém teorie mluvních aktů: Co děláme, když mluvíme (a tím, že mluvíme), a jak tímto způsobem přimějeme někoho k tomu, aby něco vykonal

⁹² jak.: *Poběžte, děti, vojáci jdou*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 162, Praha 1955, s. 3.

⁹³ zj.: *Móda ve spartakiádních dnech*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 153, Praha 1965, s. 5.

⁹⁴ šá.: *Kluci, držte se*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 3.

⁹⁵ Šálek, J.: *Problémy kluků s talíři*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 3.

⁹⁶ Nsg.: *Písničky proti dešti*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 1.

⁹⁷ hb.: *Pozdrav mládeže*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 148, Praha 1985, s. 8.

⁹⁸ Šálek, J.: *Čtyři děti osiřely*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 148, Praha 1985, s. 8.

⁹⁹ Šálek, J.: *Nikdy to nedopustíte, chlapi*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 149, Praha 1985, s. 8.

¹⁰⁰ rup.: *Pozdrav svátku mládí*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 2.

(něco, co s jazykem už zřejmě nemá nic společného).¹⁰¹ Příkladem může být článek ze spartakiády v roce 1975, kdy někteří dorostenci z Pardubic během svého spartakiádního pobytu v Praze pomáhali starším občanům v okolí své ubytovny na Vinohradech. Titulek „Pomáhají i v Praze“¹⁰² se snaží přimět i ostatní ke stejné činnosti.

To už je princip podobný propagandistickému působení, kterému se podrobně věnovala předchozí kapitola. Základními složkami lidské komunikace se podle tohoto pohledu místo slov či vět stávají mluvní jednání (řečové akty). Ta jsou spojena s dalšími (rovněž mimojazykovými) jednáními.

Tímto pohledem připouštíme přesvědčení, že přirozené jazyky nejsou nástroje popisování, ale také nástroje akce. Což je i výše zmiňovaný případ. To znamená, že s pomocí těchto nástrojů mohou být realizována jednání. „Realizace jednání vyžaduje řízené chování, je to tvořivá činnost zaměřená k určitému účelu; mluvní jednání jsou vždycky orientována na partnera, kterému chce mluvčí dát něco najevo. Proto pojem intence mluvčího (neboli záměr mluvčího) - který je vyjádřen ilokucí - hraje v teorii mluvních aktů centrální roli.“¹⁰³ Podněty získala teorie řečových aktů v pragmatické filozofii Charlese Peirce.

Typickým pro toto rozpracování je pohled na řečové akty v širších souvislostech konání a lidské interakce s přihlédnutím k sociálním potřebám. Zdůvodněním je skutečnost, že jazykové výpovědi je nutno rozumět jako interpersonálnímu mluvnímu aktu, což je podle Dietera Wunderlicha akt jednání v rámci daného kontextu. „Komunikace/interakce je účastníky stále produkovaný a interpretovaný sociální proces.“¹⁰⁴

¹⁰¹ Helbig, G.: Vývoj jazykovědy po roce 1970, Academia, Praha 1991, s. 159.

¹⁰² vit.: *pomáhají i v Praze*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 150, Praha 1975, s. 8.

¹⁰³ Helbig, G.: Vývoj jazykovědy po roce 1970, Academia, Praha 1991, s. 160.

¹⁰⁴ Wunderlich, D.: Zum Status der Soziolinguistik. In: Aspekte der Soziolinguistik. Ed. W. Klein/D. Wunderlich. Frankfurt am Main 1972, s. 17.

Propaganda byla patrná spíše na jiných místech v listu, převážně na stránkách se články ze zahraničí. Tam byl jasně patrný komunistický pohled na mediovanou problematiku. Propagandistická vyjádření ale byla přítomná i v textech o spartakiádě, převážně ve člancích ze zahájení nebo konce hromadných vystoupení na Strahově.

Spartakiádu jako impuls k rozvoji společnosti prezentuje projev prezidenta republiky Antonína Zápotockého ve článku „Kupředu - za rozkvět naší země“,¹⁰⁵ osobnosti minulého prezidenta Klementa Gottwalda se týká text „Museum Klementa Gottwalda“,¹⁰⁶ propagandisticky lze hodnotit i titulok „Se svazáky u mauzolea“.¹⁰⁷

O zahájení hlavních dnů spartakiády je článek „A kveteš, vlasti, vším, co máš“,¹⁰⁸ propagandisticky zaměřený byl i text „Učitel z pohraničí“,¹⁰⁹ který pojednával o učitelích z rumburska Jiřím Rokosovi, jenž po studiu nastoupil v pohraničí, které bylo po válečném odsunu německých obyvatel zalidňováno nebo článek „Vítěznému dnešku“.¹¹⁰ Sílu spojení socialistických států měla demonstrovat přehlídka reprezentantů socialistických zemí, účastníků se spartakiádních soutěží ve článku „Za přátelství mezi národy“.¹¹¹

Důraz při popisování vystoupení byl kladen na skladby, jež měly diváky na stadionu i čtenáře utvrdit v připravenosti režimu bránit zem v případě nebezpečí. Proto jsou často popisovány skladby Svazarmu¹¹² nebo vojáků. O jejich skladbě na první celostátní spartakiádě vyprávěl důstojník Doležal ve článku „Vojáci

¹⁰⁵ Zápotocký, A.: *Kupředu - za rozkvět naší země*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 152, Praha 1955, s. 1.

¹⁰⁶ Nsg.: *Museum Klementa Gottwalda*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 3.

¹⁰⁷ jib.: *Se svazáky u mauzolea*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 155, Praha 1955, s. 1.

¹⁰⁸ Nsg.: *A kveteš, vlasti, vším, co máš*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 1.

¹⁰⁹ mm.: *Učitel z pohraničí*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 3.

¹¹⁰ ker.: *Vítěznému dnešku*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 3.

¹¹¹ Nsg.: *Za přátelství mezi národy*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 8.

¹¹² Svazarm neboli Svaz pro spolupráci s armádou byla československá branná organizace ustavená 4. listopadu 1951 po vzoru sovětského DOSAAF. Svazarm sdružoval zájemce o některé odbornosti, kteří tak byli pod kontrolou centrální moci. Pouze pod hlavičkou Svazarmu mohli pracovat například kynologové, střelci, radioamatéři či sportovní letci. Spadaly pod něj také autoškoly. Zdroj: <http://encyklopedie.seznam.cz>.

vjprávějí...¹¹³, skladbě Svazarmu se věnují texty „Až zahřmí motory nad Strahovem“,¹¹⁴ „Jsme připraveni“,¹¹⁵ „Výsadkáři“,¹¹⁶ „Dny svazarmu vrcholí“,¹¹⁷ „Přímý směr“,¹¹⁸ „Přes všechny překážky“,¹¹⁹ „Píseň motorů“,¹²⁰ „Po boku armády“,¹²¹ „Na obloze jsou letci“.¹²²

Vystoupení ozbrojených sil bylo hodnoceno ve člancích „Střežíme radost našich dnů“,¹²³ „V míru i v boji - zvítězíme“,¹²⁴ „Pocit jednoty a síly“,¹²⁵ „Jako skály, pevné skály“.¹²⁶

Menší důraz na popis cvičení ozbrojených složek je patrný ve skladbě titulků ze spartakiády v roce 1965. Ty jsou zaměřené více na praktické informace pro cvičence i diváky (viz dále). Přesto lze jako propagandisticky zaměřený hodnotit titulek „Svět žasne a my hodnotíme“,¹²⁷ vystoupení vojáků se zabývá článek „Aby vítězství patřilo jim“.¹²⁸ Vystoupení členů Svazarmu se věnuje text „12 000 svazarmovců může do vzduchu“.¹²⁹ Speciálním článkem se list věnuje odjezdu vojáků „Odjeli už i vojáci“.¹³⁰

V roce 1975 se redaktori zajímali při generálce na hlavní dny o skladbu svazáků a pionýrů „Výborně svazáci“,¹³¹ byli u návštěvy cvičenců - vojáků u představitelů

¹¹³ Nsg.: *Vojáci vjprávějí...* Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 8.

¹¹⁴ Kbínek, R., Havránek, D.: *Až zahřmí motory nad Strahovem*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 8.

¹¹⁵ jak.: *Jsme připraveni*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹¹⁶ Nsg.: *Výsadkáři*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹¹⁷ lo.: *Dny svazarmu vrcholí*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹¹⁸ jd.: *Přímý směr*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹¹⁹ skl.: *Přes všechny překážky*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹²⁰ ra.: *Píseň motorů*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹²¹ haj.: *Po boku armády*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹²² lo.: *Na obloze jsou letci*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 3.

¹²³ še.: *Střežíme radost našich dnů*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 162, Praha 1955, s. 1.

¹²⁴ M.: *V míru i v boji - zvítězíme*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 162, Praha 1955, s. 1.

¹²⁵ šu.: *Pocit jednoty a síly*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 162, Praha 1955, s. 3.

¹²⁶ haj.: *Jako skály, pevné skály*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 162, Praha 1955, s. 3.

¹²⁷ Pacina, V.: *Svět žasne a my hodnotíme*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 160, Praha 1965, s. 1.

¹²⁸ Župich, Z.: *Aby vítězství patřilo jim*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 160, Praha 1965, s. 2.

¹²⁹ Koukal, E.: *12 000 svazarmovců může do vzduchu*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 160, Praha 1965, s. 3.

¹³⁰ Nsg.: *Odjeli už i vojáci*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 162, Praha 1965, s. 1.

¹³¹ šá.: *Výborně svazáci*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 8.

armádní tělovýchovy socialistických zemí „Na návštěvě u vojáků“,¹³² u setkání cvičenců skladby Svazarmu s předsedou ÚV Svazarmu Otakarem Rytířem „Setkání na Svazarmu“.¹³³ Článek „Svazáci ze západní tribuny“¹³⁴ byl o pomocnících na strahovském stadiónu, propagandistický je i článek hodnotící služby dopravního podniku během spartakiády „Spartakiádní bilancování“¹³⁵ nebo přepravu cvičenců i diváků na Strahov „Doprava jak na drátku“.¹³⁶

I během spartakiády v roce 1985 se noviny snažily zejména prezentovat dobrou zajištěnost organizace akce, tématem byla znovu dopravní situace - „Po kolejích, po vozovkách“¹³⁷ nebo zásobování cvičenců jídlem „Rozklepni 9000 vajec“.¹³⁸ Vyzdvihnuta byla také možnost poslat pohled či dopis přímo ze Strahova, kam byl přistaven poštovní vůz „Pošta na kolech“.¹³⁹ Čtenář se tak měl po přečtení podobně zaměřených článků utvrdit v pocitu, že v organizaci spartakiád (a potažmo i jeho životě) vše funguje.

Relativně malý prostor byl zejména v Lidové demokracii věnován popisu přijetí cvičenců a vedoucích činovníků spartakiád u čelních představitelů vlády, včetně prezidenta. Oba listy využily zpravodajství agentury Československá tisková kancelář (v případě Mladé fronty jen ve čtyřech případech), zejména se jednalo o zmiňované návštěvy u prezidenta republiky či předsedy vlády. Titulky ČTK byly textově neutrální, bez citového zabarvení a většinou jen popisného, informačního charakteru - např. „Jak půjde nedělní průvod mládeže“.¹⁴⁰

Příkladem článku o návštěvě u prezidenta Gustava Husáka v Mladé frontě je „Poděkování a ocenění“.¹⁴¹

¹³² Nsg.: *Na návštěvě u vojáků*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 150, Praha 1975, s. 7.

¹³³ od.: *Setkání na Svazarmu*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 7.

¹³⁴ Vitouš, P.: *Svazáci ze západní tribuny*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 5.

¹³⁵ še.: *Spartakiádní bilancování*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 153, Praha 1975, s. 7.

¹³⁶ vit.: *Doprava jak na drátku*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 8.

¹³⁷ Nsg.: *Po kolejích, po vozovkách*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 143, Praha 1985, s. 6.

¹³⁸ Červenka, I.: *Rozklepni 9000 vajec*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 147, Praha 1985, s. 3.

¹³⁹ voz.: *Pošta na kolech*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 148, Praha 1985, s. 4.

¹⁴⁰ čtk.: *Jak půjde nedělní průvod mládeže*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 3.

¹⁴¹ Nsg.: *Poděkování a ocenění*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 1.

Naopak zástupci vlády i prezident se pravidelně objevovali na hlavních dnech hromadných vystoupení a zejména na spartakiádním průvodu Prahou. Za cvičenci chodil předseda ÚV ČSTV Antonín Himl - „Džbán ve slavnostním“,¹⁴² ale i zástupci armády nebo hlavního města Prahy - „Hosté na Vypichu“.¹⁴³

Státní aparát se tak snažil zaměřit pozornost občanů jím požadovaným směrem, což odpovídá jedné z definic propagandy: O propagandě lze uvažovat jako o formě persvazivní komunikace; záměrné a systematické snaze o formování představ, ovlivňování a usměrňování citů, vůle, postojů, názorů, mínění a chování lidí za účelem dosažení takové reakce, která je v souladu s úmysly propagandisty.¹⁴⁴

Spartakiády byly ale pro většinu cvičenců příjemně stráveným týdnem v Praze, což podporovalo množství článků, popisujících volný čas účastníků i možnosti mimospartakiádního programu. K dispozici byly nejrůznější možnosti strávení volného času, organizovaný byl speciální kulturní vystoupení nebo výstavy, jako například výstava výtvarných děl s motivem sportu a tělovýchovy nebo další expozice s tématem sportu na stadiónu Evžena Rosického. I zde lze sledovat stopy propagandy, která měla v občanech podporovat myšlenku a zájem o cvičení na spartakiádě. Využíváno je osobní představení cvičenců, kteří zastupují větší skupinu jim podobných občanů. Příkladem může sloužit ukázka z knihy o Československé spartakiádě 1985, v níž je popsán příběh dvou mužů z Mělníka, kteří se v Praze sešli se dvěma kamarádkami ze slovenské Dunajské Stredy. Společně jsou pak pro publikaci fotografování při procházce na Karlově mostě (viz přílohu), v hledišti spartakiádního stadiónu při generálních zkouškách, u Národního divadla, v zahradách Pražského hradu nebo u památníků obětem nacismu v Lidicích.

¹⁴² kr.: *Džbán ve slavnostním*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 1.

¹⁴³ Nsg.: *Hosté na Vypichu*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 1.

¹⁴⁴ Reifová, I. a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál 2004, s. 192.

Tento trend se projevil hned v roce 1955, při dnech mládeže se Mladá fronta věnovala dvěma účastníkům - Pavlovi a Soně ve článku „Dnes půjdou rozjásanou Prahou“,¹⁴⁵ dalším cvičencům - „Dagmar“,¹⁴⁶ „Mirek“,¹⁴⁷ nebo mladíkům z odborného učiliště státních pracovních záloh - „Emil, Pepík a Lojzík“. ¹⁴⁸ Objevila se upoutávka na služby Petřínské hvězdárny, která je nedaleko spartakiádního stadiónu - „U petřínské hvězdárny“,¹⁴⁹ během spartakiády se v Praze konala veselice krojovaných skupin - „Závoje a obruče“. ¹⁵⁰

V roce 1965 byl popsán program dvou cvičenek z Olomouce Evy Šenkové a Lídy Šindlerové - „Deník spartakiádních blondýn“,¹⁵¹ jiní cvičenci zhodnotili svůj pobyt před odjezdem - „Vyznání na kufru“¹⁵² nebo v článku „Konec je vždy začátek“,¹⁵³ v němž se redaktor na nádraží ptal cvičenců a cvičenek, jež pak spartakiádu hodnotili ze svého pohledu.

V roce 1975 jsou popisována ubytovací místa, stanové městečko na Vypichu - „Město žilo, Vypich už spal“,¹⁵⁴ nebo nově otevřená turistická čtvrť Džbán - „Džbán v slunci“. ¹⁵⁵ V Parku kultury a oddechu se konala mládežnická veselice - „Písničky proti dešti“,¹⁵⁶ o kulturním vyžití pojednával i článek „Mladá a hezká“. ¹⁵⁷

I v roce 1985 pokračoval trend z minulých spartakiád. O možnostech trávení volného času Mladá fronta informuje už v předstihu před začátkem spartakiády -

¹⁴⁵ dk.: *Dnes půjdou rozjásanou Prahou*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

¹⁴⁶ mm.: *Dagmar*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

¹⁴⁷ vr.: *Mirek*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

¹⁴⁸ Nsg.: *Emil, Pepík a Lojzík*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

¹⁴⁹ Havránek, D.: *U petřínské hvězdárny*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 159, Praha 1955, s. 3.

¹⁵⁰ jn.: *Závoje a obruče*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 3.

¹⁵¹ Župich, Z., Hora, J.: *Deník spartakiádních blondýn*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 159, Praha 1965, s. 3.

¹⁵² Hora, J., Župich, Z.: *Vyznání na kufru*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 160, Praha 1965, s. 4.

¹⁵³ iko, háj.: *Konec je vždy začátek*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 161, Praha 1965, s. 1.

¹⁵⁴ Trávníček, P.: *Město žilo, Vypich už spal*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 146, Praha 1975, s. 3.

¹⁵⁵ Šálek, J.: *Džbán v slunci*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 146, Praha 1975, s. 8.

¹⁵⁶ Nsg.: *Písničky proti dešti*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 1.

¹⁵⁷ ou.: *Mladá a hezká*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 2.

„Večery v klubech“,¹⁵⁸ představeny byly Dny kultury krajů ČSSR - „Zdravým tělům kulturní duch“¹⁵⁹ a také výstava o spartakiádním hnutí „Nejen Strahov“.¹⁶⁰ O příležitostech ke kulturnímu vyžití se píše i v textech „Rock i dudý“,¹⁶¹ „Strahovské nokturno“¹⁶² nebo „Když ženy hopsají při kytaře“.¹⁶³

Spartakiády také sloužily k seznámení, často byl na příkladu na spartakiádě vytvořených dvojic prezentován pohodový čas během spartakiádních dnů. (*Viz příběh v knize o ČSS 85*) Akcentovány byly příběhy dělnických cvičenců. Setkání účastníků hromadných vystoupení bylo popsáno například ve článku „Slíbili jsme si, že se zítra sejdem“.¹⁶⁴

Speciální součástí spartakiádních dnů byly tzv. Večery družby, během nichž se mladí lidé setkávali a společně sledovali různá vystoupení. Populární byla gymnastika nebo tanec. V roce 1955 se list večerům družby věnoval jen ve třech případech, dvakrát z toho jen informoval o programu, jednou se zmínil o odjezdu výpravy čínských, sovětských a mongolských sportovců - „Rozloučení s milými hosty“.¹⁶⁵

Na III. celostátní spartakiádě v roce 1965 již byla pozornost věnována i dění na večerech družby. O vystoupení kolektivů před 15 000 diváků ve sportovní hale byl článek „První večer družby“,¹⁶⁶ další přibližoval „Komorní Strahov“.¹⁶⁷

Podobným stylem pokračovalo zpravodajství i z roku 1975, kdy se večery družby konaly v pražské sportovní hale - „Fontány gymnastiky, hudby a světla“¹⁶⁸ nebo

¹⁵⁸ Červenka, I., Kozáková, I., Pecháčková, M.: *Večery v klubech*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 143, Praha 1985, s. 6.

¹⁵⁹ Červenka, I., Kozáková, I., Pecháčková, M.: *Večery v klubech*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 143, Praha 1985, s. 6.

¹⁶⁰ Nsg.: *Nejen Strahov*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 143, Praha 1985, s. 7.

¹⁶¹ Faix, A.: *Rock i dudý*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 148, Praha 1985, s. 4.

¹⁶² Pacina, V.: *Strahovské nokturno*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 148, Praha 1985, s. 4.

¹⁶³ Vitouš, P.: *Když ženy hopsají při kytaře*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 3.

¹⁶⁴ hk.: *Slíbili jsme si, že se zítra sejdem*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 3.

¹⁶⁵ Nsg.: *Rozloučení s milými hosty*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 165, Praha 1955, s. 4.

¹⁶⁶ Nsg.: *První večer družby*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 154, Praha 1965, s. 5.

¹⁶⁷ kl.: *Komorní Strahov*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 156, Praha 1965, s. 6.

„Krásný večer“,¹⁶⁹ dvakrát se list o večeru družby zmínil i v roce 1985 - „Radostná zpráva o gymnastice“¹⁷⁰ a „Pocta pro ČSTV“,¹⁷¹ který pojednával i o předání olympijské vlajky předsedou Mezinárodního olympijského výboru Juanem Antoniem Samaranchem.

Ze studia dobových materiálů je zřejmé, že důraz byl vedle propagace mládí, které se postará o úspěšnou budoucnost Československa, také kladen na zobrazení funkčnosti služeb a zabezpečení občanů. K tomu sloužily akce typu spartakiád, protože se na nich dala demonstrovat připravenost státu na mimořádné situace. V tisku je tak prostor věnován zejména zdravotníkům, kteří se starají o fyzickou i psychickou kondici cvičenců, a také dopravcům, kteří musejí zvládnout mimořádně zvýšený počet cestujících v období spartakiády.

O zdravotnících se píše v roce 1955, reportáž ze spartakiádní nemocnice přináší článek „Pod vlajkou s červeným křížem“,¹⁷² o odvozu cvičenců se píše v textu „120 zvláštních vlaků odvezlo 130 000 cvičenců“.¹⁷³

O službách, které umožňovaly cvičencům opravy všech propriet, potřebných k vystoupení, na spartakiádě v roce 1965 je článek „Prý na počkání a s úsměvem“,¹⁷⁴ hrozbě nemocí a nákaz pro účastníky spartakiády se věnuje zdravotně-osvětový text „Nevítaný host“.¹⁷⁵ Technické (zvukové) zabezpečení spartakiády je přiblíženo v „Aby všichni slyšeli“,¹⁷⁶ o zvýšené spotřebě ovoce,

¹⁶⁸ dk.: *Fontány gymnastiky, hudby a světla*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s.

7.

¹⁶⁹ Nsg.: *Krásný večer*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 5.

¹⁷⁰ Hanuš, B.: *Radostná zpráva o gymnastice*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 149, Praha 1985, s.

8.

¹⁷¹ Nsg.: *Pocta pro ČSTV*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 8.

¹⁷² hv.: *Pod vlajkou s červeným křížem*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 159, Praha 1955, s. 3.

¹⁷³ čt.: *120 zvláštních vlaků odvezlo 130 000 cvičenců*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 163, Praha 1955, s. 1.

¹⁷⁴ iko.: *Prý na počkání a s úsměvem*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 154, Praha 1965, s. 3.

¹⁷⁵ jkt.: *Nevítaný host*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 156, Praha 1965, s. 3.

¹⁷⁶ iko.: *Aby všichni slyšeli*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 157, Praha 1965, s. 3.

kteří jinak bylo nedostatkovým zbožím, se s brigádníci ve strahovském obchodě redaktoři bavili pro článek „Pomeranč s úsměvem“.¹⁷⁷

Zpravodajství z roku 1975 připomíná výstavbu nové turistické části v Praze 11, na Džbáně se scházeli turisté a byli tam ubytováni i cvičenci - „V ležení pod hradbami“,¹⁷⁸ znovu se objevuje text o prodeji v areálu strahovského stadiónu „Spartakiáda a obchod“¹⁷⁹ i popis zvládnuté dopravní situace během spartakiády „Rallye Strahov vítězná“.¹⁸⁰

I v roce 1985 se jednalo také o praktické informace, které mohli cvičenci i diváci využít během svého pobytu v Praze - „Ztratíte-li úbor, neztrácejte hlavu“¹⁸¹ nebo informace ohledně vstupenek na vystoupení či možnosti ubytování.

Často je popisována nepřízeň počasí, kterou cvičenci překonali a dali tak příklad ostatním občanům. Zde je opět možnost sledovat propagandistický nádech v některých textech. Průběh spartakiád neovlivnily jen časté deště, ale také velká horka. Déšť znepríjemňoval nácvik například v roce 1965 - „Přehlušili i déšť“¹⁸² nebo o dvacet let později - „Den pláštěnek a nadšení“,¹⁸³ „Boj proti potopě“,¹⁸⁴ nebo „Komu se déšť vyhybá“.¹⁸⁵ Horké dny střídaly ty deštivé v roce 1965, článek „Aby Praha nebyla Saharou“¹⁸⁶ popisoval proces zásobování vodou na spartakiádě.

Na několika případech je demonstrováno, že cvičení a zdravý pohyb je českým občanům vlastní. Příkladem čtenáři jsou staří občané, kteří se zúčastnili již první

¹⁷⁷ Nsg.: *Pomeranč s úsměvem*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 157, Praha 1965, s. 3.

¹⁷⁸ Šálek, J.: *V ležení pod hradbami*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 3.

¹⁷⁹ Nsg.: *Spartakiáda a obchod*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 152, Praha 1975, s. 7.

¹⁸⁰ šá.: *Rallye Strahov zvládnutá*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 154, Praha 1975, s. 8.

¹⁸¹ Nsg.: *Ztratíte-li úbor, neztrácejte hlavu*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 143, Praha 1985, s. 1.

¹⁸² Župich, Z.: *Přehlušili i déšť*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 159, Praha 1965, s. 1.

¹⁸³ pa.: *Den pláštěnek i nadšení*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 146, Praha 1965, s. 1.

¹⁸⁴ Pacina, V.: *Boj proti potopě*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 146, Praha 1965, s. 6.

¹⁸⁵ Šálek, J.: *Komu se déšť vyhybá*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 8.

¹⁸⁶ as.: *Aby Praha nebyla Saharou*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 152, Praha 1965, s. 3.

spartakiády v roce 1921 na Maninách. Ti vzpomínají, jaké to tenkrát bylo a porovnávají vše se současností - například M. Janečková v „Byl také červen“.¹⁸⁷

Pro mnoho cvičenců nebylo cílem zúčastnit se spartakiádního průvodu před tribunou se zástupci Ústředního výboru Komunistické strany Československa či Československého svazu mládeže, ale jejich hlavním cílem bylo dokonale provedené cvičení, na které se v kolektivu dlouho připravovali. O tomto nejlépe vypovídá posledně zmíněný text, v němž M. Janečková popisuje nadšení z možnosti cvičit v Praze: „...po jednom odpoledním cvičení nám náčelník Bohouš Koten řekl tu obrovskou novinu. ... Nacvičovat budou i dorostenky a záleží jen na nás, jestli skladby zvládneme a budeme při tom. Chut' jsme měli obrovskou, cvičily jsme každý týden. ... Cvičily jsme bosé, ostré kamínky řezaly do nohou. Ale naše nadšení a radost byly obrovské.“¹⁸⁸ To vychází z tradic a myšlenek Sokola, na které pak navázala sjednocená tělovýchova. Tuto skutečnost bylo možné nejlépe sledovat v roce 1955, kdy byli sokolové zmiňováni i v novinových textech, v dalších sledovaných ročnících už tomu bylo v menší míře. V roce 1955 byl vyzdvihován nárůst členů oddílů všeobecné průpravy, cvičení mělo pokračovat i po skončení spartakiády - „Tělovýchovná činnost neskončila spartakiádou“,¹⁸⁹ občané jsou vyzýváni k cvičení ve článku „Spartakiádní polnice volá: Na hřiště! Do tělocvičen!“¹⁹⁰

Zvláštní pozornost je věnována zahraničním návštěvám, které jsou využívány jako zdroje oslavných hlasů o hromadných vystoupeních. Typicky se jedná o krátké články, v nichž v několika větách zahraniční host hodnotí shlédnutý program a je nadšený z jeho provedení - „Skladba bez mělkého místa“,¹⁹¹ dále například obdiv ministra lidové osvěty NDR Fritze Langeho „Vzpomněl jsem si na Goetha“¹⁹²

¹⁸⁷ ech.: *Byl také červen*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 147, Praha 1985, s. 3.

¹⁸⁸ ech.: *Byl také červen*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 147, Praha 1985, s. 3.

¹⁸⁹ Zdvihal, J.: *Tělovýchovná činnost neskončila spartakiádou*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 162, Praha 1955, s. 6.

¹⁹⁰ Hájek, M.: *Spartakiádní polnice volá: Na hřiště! Do tělocvičen!*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 164, Praha 1955, s. 6.

¹⁹¹ Romanov, N.: *Skladba bez mělkého místa*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 155, Praha 1955, s. 1.

¹⁹² Lange, F.: *Vzpomněl jsem si na Goetha*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 155, Praha 1955, s. 1.

nebo v roce 1975 přijetí delegace bratrských organizací, pozvaných ÚV SSM „Nadšení spartakiádou“.¹⁹³ Pravidelným účastníkem spartakiád byl i ředitel Úřadu pro tělesnou výchovu a sport státu Pueblo (Mexiko) Raul Velasco de Santiago - „Už počtvrté“,¹⁹⁴ v roce 1985 byl hostem spartakiády tajemník bratrské organizace v Chile Patricius Tapio - „Host z Chile“.¹⁹⁵

Většinou jsou zastoupeni občané států východního bloku, někdy se ale jedná i o zástupce bloku západního - „Naši přátelé z Vídně už přijeli“,¹⁹⁶ v roce pak rozhovor s učitelem ze San Diega Jackem Mashinem „Spartakiáda kalifornskými očima“.¹⁹⁷

Prostor dostávají také osobnosti ze sportovní oblasti, v roce 1955 je pozornost věnována setkání francouzského atleta Mimouna O'Kachy s Emilem Zátopkem - „Setkání na Strahově“,¹⁹⁸ na spartakiádu v roce 1975 přijel předseda Světové fotbalové asociace (FIFA) Joao Havelange - „Co rozvášňuje diváky“.¹⁹⁹ Na CSS 1985 předal předseda Mezinárodního olympijského výboru Juan Antonio Samaranch představitelům spartakiády olympijskou vlajku - „Pocta pro ČSTV“.²⁰⁰

Prostor v médiích dostávají i krajané v zahraničí, kteří se u příležitosti spartakiády vraceli do Československa. I zde je možnost pozorovat paralelu se sokolskými slety, které byly pořádány krajanskými spolky v zahraničí, zejména v USA - článek z roku 1955 „Přijel až z Kanady“,²⁰¹ kanadským krajanům se Mladá fronta věnovala i o deset let později - „Spartakiáda ovládla Prahu“.²⁰² V roce 1975 pak

¹⁹³ do.: *Nadšení spartakiádou*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 152, Praha 1975, s. 1.

¹⁹⁴ Nsg.: *Už počtvrté*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 3.

¹⁹⁵ voz.: *Host z Chile*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 3.

¹⁹⁶ Čenovská, L.: *Naši přátelé z Vídně už přijeli*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 1.

¹⁹⁷ ml, haj.: *Spartakiáda kalifornskými očima*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 158, Praha 1965, s. 3.

¹⁹⁸ Kšišňan, J.: *Setkání na Strahově*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 156, Praha 1955, s. 4.

¹⁹⁹ Vitouš, P.: *Co rozvášňuje diváky*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 152, Praha 1975, s. 8.

²⁰⁰ Nsg.: *Pocta pro ČSTV*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 8.

²⁰¹ far.: *Přijel až z Kanady*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 152, Praha 1955, s. 3.

²⁰² mf.: *Spartakiáda ovládla Prahu*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 154, Praha 1965, s. 3.

Mladá fronta informovala o příletu krajanů z Tahiti - „Tahiti - Praha“.²⁰³ Krajany si na návštěvu zval i prezident republiky.

Velká pozornost byla ve sledovaném tisku věnována materiálům o tvůrcích spartakiády. Zejména v roce 1975, kdy Mladá fronta měla rubriku '30 let a vy'. V ní redaktoři rozmlouvali například s autorem skladby Svazarmu Milošem Vackem - „30 let a vy“²⁰⁴ nebo se spoluautorkou skladby žen Evou Bémovou - „30 let a vy“.²⁰⁵

Zajímavé také je, jak rychle spartakiády odezněly jako objekt mediálního zájmu. Během několika málo dnů po skončení se v tisku neobjevovaly již téměř žádné články. Obvykle nechybělo zhodnocení akce již den po jejím skončení a dva dny po posledním dnu spartakiády deníky informovaly o odjezdu posledního vlaku se cvičenci. Pak už informace o spartakiádě byly spíše výjimečné a měly podobu například hodnocení práce městské dopravy nebo způsobu televizního zpracování.

Z typů novinářských rutin lze zmínit využití pravidelných rubrik, které se ve sledovaném období objevily. V Mladé frontě to byly například rubriky Informujeme o spartakiádě, Setkali jsme se na spartakiádě, Spartakiáda a lidé kolem ní, Nitky ze spartakiádního Strahova, Ej, dobře je v Praze (1955), Ze zápisníku pana Haló (1965), Ahoj, spartakiádo, Na strahovském písku (1975), Jak žiješ spartakiádo?, Ke Strahovu, Už přišla ta chvíle, Na značce (1985).

4.2 Analýza materiálů - Lidová demokracie

I v Lidové demokracii je zpravodajství ze sledovaných spartakiád (1955, 1965, 1975 a 1985) ovlivněno dobou (viz výše), v porovnání s Mladou frontou je vliv

²⁰³ jd.: *Tahiti - Praha*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 2.

²⁰⁴ šá.: *30 let a vy*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 8.

²⁰⁵ pt.: *30 let a vy*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 8.

přibližně stejný. Lidová demokracie byla jako orgán Československé strany lidové zaměřena na jiné čtenáře než Mladá fronta. Akcentována byla především zemědělská témata. Zejména v období spartakiády v roce 1955 bylo textů o hromadných vystoupeních méně, ale na rozdíl od druhého sledovaného periodika byly výrazně rozsáhlejší. I v Lidové demokracii byly příspěvky o I. CS ovlivněné rozložením spartakiádních dnů na dny mládeže a hlavní dny. Ve sledovaném vzorku je tedy v roce 1955 textů o spartakiádě více než v dalších sledovaných obdobích, protože před zahájením hlavních dnů deník referoval o dnech mládeže.

V Lidové demokracii narozdíl od Mladé fronty byla používána silněji akcentovaná hesla v titulcích, a to zejména v letech 1955 a 1965. Ve druhých dvou sledovaných rocích už byl popis spartakiád podobný jako v Mladé frontě.

V roce 1955 je sledovaný vzorek specifický v tom, že hromadná cvičení byla rozdělena do dvou období, takže v tisku je věnována pozornost dnům mládeže (viz kapitolu 2).

Ve většině článků o spartakiádě nebyla propaganda explicitně vyjádřena, stejně jako tomu bylo ve druhém sledovaném periodiku - Mladé frontě. Opět je možné se odkázat na teorii řečových aktů, o které bylo referováno v textu analýzy Mladé fronty. Podle Švehlové je pragmatika součástí obecné teorie chování a lze ji vymezit jako lingvistický přístup zabývající se působením řeči nebo v našem případě textu na uživatele, tzn. vztahy mezi znaky, uživateli a mimojazykovou skutečností. Společenská funkce jazyka (jeho závislost na situaci, prostředí, době, osobních cílech a zájmech účastníků komunikace) se odráží v pragmatické dimenzi. „Mluví chce vyvolat u adresáta jisté nálady, pocity, chce ho o něčem přesvědčit; adresátova reakce závisí na jeho vztahu k mluvčímu, ke konkrétní situaci, v níž se mu vybavují různé vzpomínky, asociace, emoce a další

souvislosti. Z hlediska produktora jde zejména o dosažení komunikačního záměru a efektu, a to volbou optimálních řečových strategií a prostředků.²⁰⁶

Každá výpověď ale umožňuje víc, nebo mnoho různých interpretací, přestože má svůj explicitní propoziční obsah, něco je v ní jazykově zakódováno. Rozhodující často není explicitní sdělení, nýbrž to, co výpověď implikuje. Záleží na tom, co z ní recipient vyrozumí. A to může odpovídat záměru autora. Příjemce zapojuje sdělení do svého širšího komunikačního kontextu. „Interpretační kontext umožňuje vyrozumět z výpovědi i tzv. implikatury (to, co není explicitně řečeno). Implicitnost je spjata s dvojitým (vícerým) smyslem textu, mj. s podsmyslem.“²⁰⁷ Příjemce konkretizuje významové mezery a neurčitosti ve výpovědi podle inferencí, v textu určuje to, co mluvčí výpovědi sice sledoval, ale neformuloval. Recipient také vytváří o záměru mluvčího vlastní hypotézy a vybírá tu optimální, jež podle něj nejvíc záměru autora vypovídá. Tyto konverzační implikatury jsou podle Švehlové součástí konvencionalizovaného významu jazykových výrazů a promítají se díky kulturním zvyklostem do našich promluv. Jsou také založeny na porušování konverzačních maxim, jimiž se zabýval Paul Grice. Z implikatur vyvozované řečové akty jsou často vyjádřeny nepřímě.

Propaganda byla i v Lidové demokracii patrná spíše na jiných místech v listu, zejména na stránkách s materiály ze zahraničí. Propagandistická vyjádření ale byla i v textech o spartakiádě, jak bylo uvedeno zejména v prvních dvou sledovaných spartakiádách.

Tak lze hodnotit titulek „Velkolepé vystoupení Pracovních záloh“,²⁰⁸ „Vystoupení mládeže oslnilo strahovský stadion“²⁰⁹ nebo text o spartakiádním průvodu

²⁰⁶ Machová, S., Švehlová, M.: *Sémantika a pragmatická lingvistika*. Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta. Praha 2001, s 85.

²⁰⁷ Tamtéž, s 92.

²⁰⁸ Nsg.: *Velkolepé vystoupení Pracovních záloh*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 152, Praha 1955, s. 1.

²⁰⁹ Nsg.: *Vystoupení mládeže oslnilo strahovský stadion*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

„Vítězný pochod mládí hlavním městem republiky“.²¹⁰ Oslavné titulky bylo možné sledovat i v době hlavních dnů spartakiády - „Mohutná manifestace radosti, síly a krásy“,²¹¹ „Spartakiáda - mohutná manifestace pro mír“²¹² nebo hodnotící článek po skončení hlavních dnů „Triumf síly a krásy“.²¹³

O přípravách vojáků - cvičenců na spartakiádu 1965 je text „Řeka mládí se vlévá na Strahov“,²¹⁴ o přípravách na hlavní dny pojednává článek „Horko, déšť, moře barev a mládí“.²¹⁵

První den hromadných vystoupení dostal pokaždé v Lidové demokracii větší prostor, dlouhé texty z titulní strany často pokračovaly na vnitřních (nebo sportovních) stránkách. O zahájení spartakiády 1965 jsou články „Zpěv míru zněl ze Strahova“²¹⁶ nebo „Radostný pohled na krásu“.²¹⁷ List se stejně jako Mladá fronta věnoval spartakiádním průvodům Prahou - „Mohutná řeka mládí, krásy a síly“,²¹⁸ „Jedinečná přehlídka krásy a síly“.²¹⁹

V roce 1975 Lidová demokracie před startem hlavních dnů referovala o okrskových a krajských spartakiádách, jejichž ‘splněné poslání’ mělo být příslibem před hromadnými vystoupeními na Strahově - „Strahovské finále může

²¹⁰ Nsg.: *Vítězný pochod mládí hlavním městem republiky*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

²¹¹ Nsg.: *Mohutná manifestace radosti, síly a krásy*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 159, Praha 1955, s. 1.

²¹² LD.: *Spartakiáda - mohutná manifestace pro mír*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 4.

²¹³ LD.: *Triumf síly a krásy*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 162, Praha 1955, s. 1.

²¹⁴ dk.: *Řeka mládí se vlévá na Strahov*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 175, Praha 1965, s. 1.

²¹⁵ kšt.: *Horko, déšť, moře barev a mládí*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 177, Praha 1965, s. 1.

²¹⁶ Mach, E.: *Zpěv míru zněl ze Strahova*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 181, Praha 1965, s. 1.

²¹⁷ ld.: *Radostný pohled na krásu*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 181, Praha 1965, s. 1.

²¹⁸ hb.: *Mohutná řeka mládí, krásy a síly*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 184, Praha 1965, s. 1.

²¹⁹ Nsg.: *Jedinečná přehlídka krásy a síly*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 184, Praha 1965, s. 4.

začít“;²²⁰ prostor byl věnován i návštěvě delegace ÚV ČSTV a ústředního štábu spartakiády u hrobu Neznámého vojína na Žižkově, hrobu Klementa Gottwalda a zakladatele dělnického hnutí J. F. Chaloupeckého - „Pietní akt na vrchu Žižkově“.²²¹ Propagandisticky lze hodnotit i titulek ze článku o generále „Spartakiáda příkladem jednoty našich národů“,²²² v duchu implikatur lze hodnotit „Úchvatná přehlídka mládí, krásy a pohybu“,²²³ nadšení z vystoupení měl vyvolat i článek „Nesmazatelný dojem v myslích diváků“.²²⁴ Spartakiádu jako obraz kvalitního života v Československu vidí text „Československá spartakiáda 1975 je výrazem úspěchu života našeho lidu“.²²⁵

Velkolepost spartakiády 1985 má demonstrovat titulek „Aby na 6 hektarech nezabloudili“,²²⁶ titulky ze zahájení byly v Lidové demokracii v průběhu let podobné, i v roce 1985 nechybělo při hodnocení zahajovacího dne v pásu s fotografiemi slovo krása - „První den přehlídky nadšení a krásy“,²²⁷ hlavní text o zahájení byl ale spíše neutrální - „Československá spartakiáda 1985 zahájena“.²²⁸ O druhém programovém odpoledni je text „Symboly šťastného života v míru, zdraví a zdatnosti našich lidí“,²²⁹ spartakiádu po jejím skončení hodnotí předseda

²²⁰ nj.: *Strahovské finále může začít*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 1.

²²¹ čtk.: *Pietní akt na vrchu Žižkově*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 4.

²²² pm.: *Spartakiáda příkladem jednoty našich národů*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 1.

²²³ s.: *Úchvatná přehlídka mládí, krásy a pohybu*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 1.

²²⁴ ld.: *Nesmazatelný dojem v myslích diváků*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 3.

²²⁵ Nejedlo, J.: *Československá spartakiáda 1975 výrazem úspěchů života našeho lidu*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 6.

²²⁶ Nsg.: *Aby na 6 hektarech nezabloudili*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 144, Praha 1985, s. 8.

²²⁷ Nsg.: *První den přehlídky nadšení a krásy*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 1.

²²⁸ nj.: *Československá spartakiáda 1985 zahájena*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 1.

²²⁹ nj.: *Symboly šťastného života v míru, zdraví a zdatnosti našich lidí*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 1.

Československé strany lidové Zbyněk Žalman - „Jedinečné, úchvatné!“²³⁰ ale i list v textu „Nezapomenutelný svátek radosti, půvabu a optimismu“.²³¹

I v Lidové demokracii je zdůrazněna připravenost bojových sil chránit republiku, ve člancích jsou zmíněni vojáci nebo členové Svazarmu - „Svazarmovci na spartakiádě“,²³² „Svazarmovci si získali hlediště stadionu“,²³³ „Záštita míru a naší vlasti nadchla Strahov“.²³⁴

V letech 1965 a 1975 nebyla vystoupení ozbrojených složek v titulcích nijak akcentována. V roce 1985 před zahájením hlavních dnů list přinesl rozhovor s velitelem spartakiádních jednotek Jaroslavem Gottwaldem - „Vojáci jsou na spartakiádu připraveni“.²³⁵ Jinak ani během poslední celostátní spartakiády nebyl v listu ozbrojeným složkám věnován prostor.

V Lidové demokracii se tolik nepsalo o návštěvách cvičenců a hostů u zástupců vlády, list se přesto tomuto také věnuje. Po skončení I. celostátní spartakiády je například popsána návštěva zahraničních hostů v pražských palácích, kde debatovali s kulturními pracovníky - „Jedno srdce a jedna mysl“.²³⁶ V roce 1965 je popisováno setkání dvanáctileté holčičky s prezidentem Antonínem Novotným - „Hrozně jsem se těšila“,²³⁷ o přítomnosti prezidenta na závěrečném setkání účastníků III. CS je text „A. Novotný na závěrečném setkání účastníků III. CS“,²³⁸ spartakiádu 1975 zhodnotil prezident Gustav Husák ve článku „Prezident

²³⁰ s.: *Jedinečné, úchvatné!*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 1.

²³¹ čld.: *Nezapomenutelný svátek radosti, půvabu a optimismu*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 1.

²³² Id.: *Svazarmovci na spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 158, Praha 1955, s. 1.

²³³ Nsg.: *Svazarmovci si získali hlediště stadionu*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 3.

²³⁴ Nsg.: *Záštita míru a naší vlasti nadchla Strahov*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 1.

²³⁵ mi.: *Vojáci jsou na spartakiádu připraveni*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 147, Praha 1985, s. 3.

²³⁶ vl.: *Jedno srdce a jedna mysl*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 1.

²³⁷ s.: *Hrozně jsem se těšila*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 181, Praha 1965, s. 1.

²³⁸ čtk.: *A. Novotný na závěrečném setkání účastníků III. CS*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 184, Praha 1965, s. 1.

republiky o Čs. spartakiádě²³⁹ a v následujícím textu se píše o přijetí skupiny krajanů u prezidenta - „Přátelské setkání na pražském hradě“.²⁴⁰ I v roce 1985 přijal prezident po skončení hromadných vystoupení delegaci krajanů - „Krajané u prezidenta ČSSR“.²⁴¹ Vedoucí a členy delegací ze socialistických zemí přijal i primátor Prahy František Štafa - „Přijetí hostů u primátora“.²⁴²

Oproti Mladé frontě nebyly v Lidové demokracii tolik zdůrazněny možnosti využití volného času cvičenci, což má pravděpodobně souvislost s různým zaměřením obou listů. Přesto i v Lidové demokracii jsou zmínky o kulturních akcích, které se v době spartakiád v Praze konaly - „Národní galerie ke spartakiádě“,²⁴³ o výstavě výtvarných děl s motivem sportu a spartakiády je článek „Tělovýchova a sport v dílech výtvarného umění“.²⁴⁴ O vystoupení souborů Lidové umělecké tvořivosti ve sportovní hale byl v roce 1965 krátký text „Radost tance včera poprvé“,²⁴⁵ o zábavném odpolední Jiřiny Bohdalové, Karla Effy a Karla Fialy pro vojáky byl článek „Milešovka na Vypichu“,²⁴⁶ v roce 1975 list psal o mládežnické veselici, zahájené předsedou ÚV SSM Jindřichem Poledníkem „Spartakiádní veselice v PKOJF“,²⁴⁷ o výstavě na stadiónu Evžena Rosického byl text „Sport a umění“.²⁴⁸ I v roce 1985 byl v tisku podporován názor, že spartakiádní týden je příjemně stráveným časem v Praze, popisovány byly příjezdy krajských výprav na hromadná vystoupení - „Vlaky plné zpěvu, smíchu a radosti“,²⁴⁹ o pěvecké soutěži Antonína Dvořáka a skupině, která

²³⁹ čtk.: *Prezident republiky o Čs. spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 1.

²⁴⁰ čtk.: *Přátelské setkání na pražském hradě*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 1.

²⁴¹ čtk.: *Krajané u prezidenta ČSSR*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 1.

²⁴² čtk.: *Přijetí hostů u primátora*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 3.

²⁴³ S.R.: *Národní galerie ke spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 151, Praha 1955, s. 3.

²⁴⁴ Richter, S.: *Tělovýchova a sport v dílech výtvarného umění*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 5.

²⁴⁵ čtk.: *Radost tance včera poprvé*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 179, Praha 1965, s. 3.

²⁴⁶ s.: *Milešovka na Vypichu*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 182, Praha 1965, s. 1.

²⁴⁷ čtk.: *Spartakiádní veselice v PKOJF*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 1.

²⁴⁸ ap.: *Sport a umění*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 3.

²⁴⁹ nj.: *Vlaky plné zpěvu, smíchu a radosti*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 144, Praha 1985, s. 3.

vystoupí na spartakiádě, byl článek „Karlovarské pocty A. Dvořákovi“,²⁵⁰ o geologické stezce na Petříně se bylo možné dočíst v textu „Dobrodružství na Petříně“.²⁵¹ List přinesl i rozhovor s dvojicí František Janeček - Michal David, která vytvořila píseň pro skladbu mladších žákyň, jež vešla do povědomí jako Poupata - „Největší pěvecký sbor světa“.²⁵²

Pozornost byla věnována i večerům družby, během nichž se setkávali českoslovenští občané s kolegy ze socialistických zemí a sledovali například populární gymnastická vystoupení. V Lidové demokracii byla o večerech družby zmínka již před zahájením spartakiády v roce 1955 - „Zahraniční delegace na večerech družby“,²⁵³ krátký text vyšel i v průběhu hromadných vystoupení - „Večery družby na Strahově“²⁵⁴ nebo „Zahraniční sportovci na Večeru družby“.²⁵⁵ Vedle programu „Co uvidíme na Večerech družby“²⁵⁶ se list věnoval i samotným akcím - „Večer družby aneb hala plná gymnastiky“,²⁵⁷ „Večer dobré pohody a gymnastiky“²⁵⁸ nebo „Na večerech družby“.²⁵⁹ Večery družby byly sledovány i v roce 1975, jeden z nich popisuje článek „Komorní nota ČSS 75“,²⁶⁰ další pak „Komorně laděný Večer hudby“.²⁶¹ I na poslední spartakiádě v roce 1985 se

²⁵⁰ já.: *Karlovarské pocty A. Dvořákovi*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 148, Praha 1985, s. 5.

²⁵¹ lik.: *Dobrodružství na Petříně*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 149, Praha 1985, s. 4.

²⁵² Kovář, P.: *Největší pěvecký sbor světa*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 3.

²⁵³ Nsg.: *Zahraniční delegace na večerech družby*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 155, Praha 1955, s. 4

²⁵⁴ Nsg.: *Večery družby na Strahově*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 158, Praha 1955, s. 2

²⁵⁵ LD.: *Zahraniční sportovci na Večeru družby*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 4.

²⁵⁶ a.: *Co uvidíme na Večerech družby*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 176, Praha 1965, s. 4.

²⁵⁷ Ts.: *Večer družby aneb hala plná gymnastiky*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 178, Praha 1965, s. 4.

²⁵⁸ uk.: *Večer dobré pohody a gymnastiky*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 180, Praha 1965, s. 4.

²⁵⁹ ton.: *Na večerech družby*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 181, Praha 1965, s. 1.

²⁶⁰ nj.: *Komorní nota ČSS 75*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 8.

²⁶¹ nj.: *Komorně laděný Večer družby*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 150, Praha 1975, s. 7.

objevil článek, popisující dění na večeru družby - „Komorní představení gymnastiky“.²⁶²

V Lidové demokracii byl ještě větší prostor než v Mladé frontě věnován materiálnímu zabezpečení cvičenců a návštěvníků spartakiády. Během konání hromadných vystoupení i po nich se v listu objevily články, upozorňující na bezchybné fungování dopravy nebo jiných služeb cvičencům i občanům. V roce 1955 si bylo možné na Strahově ve speciální provozovně nechat opravit prakticky cokoliv, co bylo potřeba k vystoupení - „Od opravy límečků až po nové podrážky“,²⁶³ po skončení spartakiády děkoval zaměstnancům dopravy ministr dopravy Antonín Pospíšil - „Vzorně splnili svůj úkol o spartakiádě“,²⁶⁴ přičemž tento titulek jeví snahu vyhnout se ideologicky podbarvenému textu. Organizačně bylo vyřešeno i stravování - „Ve stravovnách na plné obrátky“²⁶⁵ nebo zdravotnická péče. Strahovskou nemocnici si během návštěvy na spartakiádě prohlédl náměstek předsedy rady ministrů a ministr zdravotnictví NDR Max Sefrin - „Lze právem závidět“.²⁶⁶ Služby pro návštěvníky a cvičence na spartakiádě 1975 popisoval článek „Před branami strahovského stadionu“,²⁶⁷ dopravním informacím se věnovaly texty „Kde zaparkovat na Strahově“,²⁶⁸ „Pražská taxislužba na Strahov“²⁶⁹ a „Výzva k automobilistům“.²⁷⁰ O tramvajové dopravě během spartakiády je článek „Dvě stě tisíc pasažérů“.²⁷¹ Ubytování

²⁶² Nejedlo, J.: *Komorní představení gymnastiky*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 7.

²⁶³ Kaštánek, J.: *Od opravy límečků až po nové podrážky*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 3.

²⁶⁴ Id.: *Vzorně splnili svůj úkol o spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 164, Praha 1955, s. 1.

²⁶⁵ hb.: *Ve stravovnách na plné obrátky*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 180, Praha 1965, s. 1.

²⁶⁶ dč.: *Lze právem závidět*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 182, Praha 1965, s. 1.

²⁶⁷ jar, b, neš.: *Před branami strahovského stadionu*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 1.

²⁶⁸ eš.: *Kde zaparkovat o spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 4.

²⁶⁹ š.: *Pražská taxislužba na Strahov*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 4.

²⁷⁰ čtk.: *Výzva k automobilistům*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 4.

²⁷¹ mb.: *Dvě stě tisíc pasažérů*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 150, Praha 1975, s. 4.

cvičenců se v roce 1985 věnuje text „Týden, kdy budou doma v Praze“,²⁷² o možnostech přepravy během spartakiády pak je článek „Spartakiádní režim dopravy“.²⁷³ List se opět věnoval i gastronomické části spartakiády - „Aby v Praze všem chutnalo“²⁷⁴ nebo „O blaho cvičenců i diváků“,²⁷⁵ ale i situaci, kdy se během jednoho odpoledne na Strahově ztratilo 70 dětí - „Kde najít ztraceného cvičence“.²⁷⁶ Znovu byla vyzdvížena práce přepravních prostředků, o řídičích tramvaji je text „Vysílačky je spojují se Strahovem“.²⁷⁷

Opět je popisována nepřízeň počasí, která některé spartakiády provázela. Před horkem v roce 1965 varuje článek „Spartakiádníci - pozor na sluníčko!“,²⁷⁸ o prevenci úžehů je článek se zdravotníky „Vedro, cvičenci a lékaři“.²⁷⁹ Dešti se věnoval například článek „Pčasí turisty nezastrašilo“.²⁸⁰

I Lidová demokracie vyhledala mezi cvičenci několik pamětníků maninské spartakiády, na nichž prezentuje touhu po sportování a zušlechťování těla. O jednadsmesátileté cvičence z Trutnova Marii Poniklové (která cvičí na spartakiádě už potřetí) je text „Prababička na Strahově“,²⁸¹ na maninskou spartakiádu vzpomíná v roce 1975 Stanislav Jabůrek ve článku „Že pravda byla na naší straně“,²⁸² v roce 1985 vzpomíná jedna z cvičenek na svoji matku, která také vystoupila na spartakiádě v roce 1921 - „Maminka a Maniny“.²⁸³ O nejstarší

²⁷² fry, neš.: *Týden, kdy budou doma v Praze*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 145, Praha 1985, s. 3.

²⁷³ mb.: *Spartakiádní režim přepravy*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 147, Praha 1985, s. 4.

²⁷⁴ mi.: *Aby v Praze všem chutnalo*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 149, Praha 1985, s. 1.

²⁷⁵ s.: *O blaho cvičenců i diváků*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 4.

²⁷⁶ neš.: *Kde najít ztraceného cvičence*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 5.

²⁷⁷ mb.: *Vysílačky je spojují se Strahovem*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 4.

²⁷⁸ čtk.: *Spartakiádníci - pozor na sluníčko!*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 179, Praha 1965, s. 3.

²⁷⁹ nj.: *vedro, cvičenci a lékaři*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 146, Praha 1975, s. 8.

²⁸⁰ jb.: *počasí turisty nezastrašilo*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 150, Praha 1975, s. 7.

²⁸¹ Tonninger, M.: *Prababička na Strahově*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 183, Praha 1965, s. 1.

²⁸² nj.: *Že pravda byla na naší straně*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 150, Praha 1975, s. 8.

²⁸³ jr.: *Maminka a Maniny*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 145, Praha 1985, s. 4.

cvičence spartakiády je článek „Věra Růžičková už podesáté“.²⁸⁴ Zejména na těchto starších cvičencích lze předvést myšlenky, jež vedly k nacvičování hromadných vystoupení většinu cvičenců - návaznost na Sokol, tělovýchova v mládí a pocit sounáležitosti s ostatními.

Pozornost byla věnována i zahraničním návštěvám, které na spartakiády pravidelně jezdily. Mimo delegace ze socialistických zemí do Prahy zavítaly i osobnosti světového sportovního hnutí, jako například předseda světové fotbalové asociace Joao Havelange v roce 1975 - „Joao Havelange o fotbale a spartakiádě“²⁸⁵ nebo předseda Mezinárodního olympijského výboru Juan Antonio Samaranch - „Spartakiáda mě fascinovala!“²⁸⁶ Samaranchova slova byla citována i následující den - „Nezapomenutelné dojmy“.²⁸⁷ List přinesl i rozhovor s atletem Gastonem Reifem - „Běhat je lehčí, než cvičit na spartakiádě“.²⁸⁸

I v Lidové demokracii je opakovaně referováno o zahraničních krajanech, kteří se do Československa vrátili při příležitosti spartakiády. V roce 1955 například „Dojmy australských krajanů ze spartakiády“²⁸⁹ nebo „Na počest zahraničních krajanů“²⁹⁰ v roce 1975 ohlasy zahraničních krajanů přináší článek „V krásném mládí šťastná budoucnost“²⁹¹ o přijetí krajanů u prezidenta republiky referoval článek „Přátelské setkání na pražském hradě“.²⁹²

²⁸⁴ Steiner, F.: *Věra Růžičková už podesáté*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 8.

²⁸⁵ Steiner, F.: *Joao Havelange o fotbale a spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 5.

²⁸⁶ Nsg.: *Spartakiáda mě fascinovala!*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 5.

²⁸⁷ čtk.: *Nezapomenutelné dojmy*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 153, Praha 1985, s. 8.

²⁸⁸ Steiner, F.: *Běhat je lehčí, než cvičit na spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 5.

²⁸⁹ Šulík, D.: *Dojmy australských krajanů ze spartakiády*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 3.

²⁹⁰ Nsg.: *Na počest zahraničních krajanů*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s. 2.

²⁹¹ bay.: *V krásném mládí šťastná budoucnost*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 150, Praha 1975, s. 3.

²⁹² čtk.: *Přátelské setkání na pražském hradě*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 1.

Lidová demokracie narozdíl od Mladé fronty více referovala i o dalších způsobech informování ze spartakiád. Vedle programu hromadných vystoupení přinášela rozvrh televizního či rozhlasového vysílání. Bylo tomu tak například v roce 1955 - „Televise o hlavních dnech spartakiády“,²⁹³ v roce 1965 o televizních přenosech ze spartakiády psal list ve článku „Televizní hold spartakiádě“,²⁹⁴ hodnotil je po skončení hromadných vystoupení v roce 1955 v textu „Televize na Strahově“.²⁹⁵ V roce 1985 o přenosech pojednává krátký text „Televizní přenosy ze Strahova“,²⁹⁶ o rozhlasovém vysílání referuje článek „Spartakiádní zelená vlna“.²⁹⁷ Pozornost byla věnována i natáčení japonské televize na spartakiádě - „Malý národ, velká kultura“.²⁹⁸

V Lidové demokracii byla ve sledovaném vzorku použita jediná pravidelná rubrika Na spartakiádní značce (1975).

4.3 Textová analýza titulků

Titulek je jednou z nejpodstatnějších částí novinového článku. Mezi jeho nejdůležitější funkce můžeme zařadit: upoutat čtenářovu pozornost k článku, orientovat jej v jednotlivých rubrikách nebo stranách. Jeho velikost a výraznost přesvědčuje příjemce o důležitosti toho daného materiálu. V neposlední řadě má titulek i funkci grafickou. Ta závisí už na jednotlivém druhu tiskoviny. Zejména v průběhu první spartakiády byly ale noviny limitovány technickými možnostmi, které se nedají srovnávat s nynější počítačově zpracovávanou grafikou i sazbou.

²⁹³ kšt.: *Televise o hlavních dnech spartakiády*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 156, Praha 1955, s. 1.

²⁹⁴ pp.: *Televizní hold spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 186, Praha 1965, s. 3.

²⁹⁵ tr.: *Televize na Strahově*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 153, Praha 1965, s. 5.

²⁹⁶ re.: *Televizní přenosy ze Strahova*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 149, Praha 1985, s. 4.

²⁹⁷ mb.: *Spartakiádní zelená vlna*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 145, Praha 1985, s. 4.

²⁹⁸ Steiner, F.: *Malý národ, velká kultura*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 8.

Poměrně těžkopádná a zdlouhavá výroba tištěných textů (a malá operativnost při změnách) způsobily, že zejména v roce 1955 převažovaly titulky krátké (do tří slov) nad dlouhými, statické (bez slovesa v určitém tvaru) nad dynamickými, se strukturou jednočlenných vět nad dvojčlennými. Souvětí byla výjimečná, převažovaly jednočlenné věty jmenné a eliptické nad slovesnými. I proto byly titulky z první celostátní spartakiády v roce 1955 v Mladé frontě převážně krátké a zejména informační - „Za oponou brány borců“,²⁹⁹ „Na pochod“,³⁰⁰ Lidová demokracie uveřejnila celkově méně textů a věnovala jim více prostoru, proto jsou její titulky o něco delší - „Pěkné výkony v závodech gymnastů“³⁰¹ nebo „Recepce na počest zahraničních hostů“.³⁰²

Novinový titulek prošel dlouhým vývojem, ale například už v 70. letech minulého století převládal názor, že titulek by měl být formulován takovým způsobem, aby nalákal čtenáře k přečtení celého zpravodajského materiálu. Měl být relativně úplný, přesto neměl čtenáře odvádět od zájmu o celý text. Ve sledovaném vzorku bylo použito přirovnání, spartakiádní průvod byl například přirovnán k řece - „Na břehu velké řeky“,³⁰³ k reji mravenců přirovnává vystoupení cvičenců František Steiner ve článku „Jako mravenci na ‚Sahaře‘“.³⁰⁴ V Mladé frontě zase jméno koupaliště Džbán využili v titulku k přirovnání s nádobou - „Džbán nám přetéká“,³⁰⁵ v referování o spartakiádním průvodu bylo také použito i připodobnění s řekou - „Řeka radosti a krásy“.³⁰⁶

Hodnotící prvky se promítly i do titulků - „Byla úchvatná“,³⁰⁷ stejně jako například u článku na fotostraně 26. června 1955 - „To vám je krásy“.³⁰⁸ Jezdecký

²⁹⁹ pac.: *Za oponou brány borců*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 153, Praha 1955, s. 4.

³⁰⁰ Nsg.: *Na pochod*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

³⁰¹ LD.: *Pěkné výkony v závodech gymnastů*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 157, Praha 1955, s. 8.

³⁰² Nsg.: *Recepce na počest zahraničních hostů*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 161, Praha 1955, s. 2.

³⁰³ Nsg.: *Na břehu velké řeky*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 155, Praha 1955, s. 2.

³⁰⁴ Steiner, F.: *Jako mravenci na ‚Sahaře‘*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 3.

³⁰⁵ Šálek, J.: *Džbán nám přetéká*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 147, Praha 1975, s. 8.

³⁰⁶ jc, man, co.: *Řeka radosti a krásy*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 1.

³⁰⁷ Nsg.: *Byla úchvatná*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 163, Praha 1955, s. 4.

den I. CS hodnotil předseda jezdecké komise Břetislav Vystrčil - „Skvělá přehlídka jezdců“.³⁰⁹ I Lidová demokracie vyzdvihuje jednotlivá vystoupení, jako například ve článku „Velkolepé vystoupení pracovních záloh“,³¹⁰ „Vystoupení mládeže oslnilo stadion“³¹¹ nebo „Generálka na výbornou“.³¹²

Pro vytvoření pozitivního obrazu je důležité stupňování přídavných jmen. V obou periodících byly proto použity superlativy: největší, nejúspěšnější apod. Hodnotící přídavná jména vždy vystihují určitou kvalitu, jako například „Liberec má nejzdatnější sportovce“,³¹³ stejný superlativ byl použit i ve článku o plnění odznaků BPPOV a PPOV „Souboj nejzdatnějších“,³¹⁴ dále pak článek „Největší pěvecký sbor světa“.³¹⁵ V Mladé frontě to pak byly texty „Spartakiádní zповěď' - Deset nejlepších sportovců ČSSR“,³¹⁶ „Odměny nejlepším“³¹⁷ nebo „Vyznamenání nejlepším“.³¹⁸

U většiny novin a časopisů je titulěk obvykle tím hlavním poutačem, který svým ztvárněním a umístěním zásadně ovlivňuje působení textu. Titulěk musí být srozumitelný hned při prvním přečtení, což platí zejména u zpravodajských materiálů, kde je složen jen z několika málo slov. I proto možná bylo často v titulcích obsaženo slovo spartakiáda - „Sportovní soutěže spartakiády“,³¹⁹ článek o natáčení barevného filmu Martina Friče „Pozor, natáčíme spartakiádu“,³²⁰

³⁰⁸ Nsg.: *To vám je krásy*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 7.

³⁰⁹ Vystrčil, B.: *Skvělá přehlídka jezdců*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 159, Praha 1955, s. 6.

³¹⁰ Nsg.: *Velkolepé vystoupení Pracovních záloh*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 152, Praha 1955, s. 1.

³¹¹ Nsg.: *Vystoupení mládeže oslnilo stadion*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 154, Praha 1955, s. 1.

³¹² Nejedlo, J.: *Generálka na výbornou*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 149, Praha 1975, s. 8.

³¹³ kk.: *Liberec má nejzdatnější sportovce*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 174, Praha 1965, s. 4.

³¹⁴ zd.: *Souboj nejzdatnějších*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 145, Praha 1975, s. 6.

³¹⁵ Kovář, P.: *Největší pěvecký sbor světa*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 3.

³¹⁶ Sieberová, J.: *Spartakiádní zповěď' - Deset nejlepších sportovců ČSSR*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 158, Praha 1965, s. 6.

³¹⁷ Nsg.: *Odměny nejlepším*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 151, Praha 1975, s. 5.

³¹⁸ šá.: *Vyznamenání nejlepším*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 151, Praha 1985, s. 8.

³¹⁹ Nsg.: *Sportovní soutěže spartakiády*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 157, Praha 1955, s. 6.

³²⁰ Pacner, K.: *Pozor, natáčíme spartakiádu*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 159, Praha 1955, s. 3.

„Výtvarné umění na spartakiádě“³²¹ nebo „Spartakiádní bilancování“.³²² I Lidová demokracie často použila názvu akce ve svých titulcích - „Národní galerie ke spartakiádě“,³²³ o dvou zvláštních nočních představeních populárního filmu byl text „Vinnetou na spartakiádu“.³²⁴ O dorostenci bratislavského Interu, který musí před zahájením hromadných vystoupení odjet, je text „Je v Praze a spartakiádu neuvidí“.³²⁵

Použita byla i jednoduchá grafika, v Mladé frontě byla v rubrice ZAJímavě ze ZÁkulisí zvýrazněna první dvě písmena.³²⁶

V titulcích se objevovala i diakritika, nejčastěji v podobě otazníku, případně k zdůraznění byl použit vykřičník - „Spartakiádníci - pozor na sluníčko!“³²⁷ „Výborně - navzdory počasí!“³²⁸ „Jedinečné, úchvatné!“³²⁹ V Mladé frontě je vedle vykřičníku „Viděli jsme, slyšeli jsme - přečtěte si!“³³⁰ „Spartakiádní polnice volá: Na hřiště! Do tělocvičen!“³³¹ „Slavíme tě, lidská svobodo!“³³² použit i otazník. Například ve člancích „Divadlo - ale jaké?“ nebo³³³ „Kolik se nás vejde na Strahov?“³³⁴

³²¹ Nsg.: *Výtvarné umění na spartakiádě*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 154, Praha 1965, s. 3.

³²² še.: *Spartakiádní bilancování*. Mladá fronta. Ročník XXXI, číslo 153, Praha 1975, s. 7.

³²³ S.R.: *Národní galerie ke spartakiádě*. Lidová demokracie. Ročník XI, číslo 151, Praha 1955, s.

3.

³²⁴ an.: *Vinnetou na spartakiádu*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 176, Praha 1965, s. 4.

³²⁵ Kk.: *Je v Praze a spartakiádu neuvidí*. Lidová demokracie. Ročník XXXI, číslo 148, Praha 1975, s. 8.

³²⁶ Nsg.: *ZAJímavě ze ZÁkulisí*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 160, Praha 1965, s. 4.

³²⁷ čtk.: *Spartakiádníci - pozor na sluníčko!*. Lidová demokracie. Ročník XXI, číslo 179, Praha 1965, s. 3.

³²⁸ nj.: *Výborně - navzdory počasí!*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 146, Praha 1985, s. 8.

³²⁹ s.: *Jedinečné, úchvatné!*. Lidová demokracie. Ročník XLI, číslo 152, Praha 1985, s. 1.

³³⁰ ker.: *Viděli jsme, slyšeli jsme - přečtěte si!*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 160, Praha 1955, s.

3.

³³¹ Hájek, M.: *Spartakiádní polnice volá: Na hřiště! Do tělocvičen!*. Mladá fronta. Ročník XI, číslo 164, Praha 1955, s. 6.

³³² pa.: *Slavíme tě, lidská svobodo!*. Mladá fronta. Ročník XLI, číslo 150, Praha 1985, s. 1.

³³³ Pacina, V.: *Divadlo - ale jaké?*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 157, Praha 1965, s. 1.

³³⁴ Nsg.: *Kolik se nás vejde na Strahov?*. Mladá fronta. Ročník XXI, číslo 157, Praha 1965, s. 6.

5. Závěr

Z analyzovaného materiálu vyplynulo několik postupů, kterými byla uplatňována propaganda ve vybraném mediálním vzorku. Ve sledovaných titulcích věnovaných obrazu spartakiády zejména v roce 1955 byla patrná snaha pozitivně vykreslit socialistický systém a život v něm, vyzdvihování byli dělničtí pracovníci a cvičenci, v popisu vystoupení byl značný prostor věnován skladbám ozbrojených složek.

Vedoucí představitelé komunistické strany se obvykle prezentovali během spartakiádních průvodů, o nichž bylo pravidelně referováno, v roce 1955 byl pořádán průvod Prahou i po dnech mládeže. Důraz byl kladen i na připomenutí úspěchů československých sportovců, s nimiž byly v pravidelných rubrikách přinášeny rozhovory.

Pro většinu cvičenců ale byly spartakiády příležitostí k zlepšení vlastní zdatnosti, utužení kolektivního ducha a radosti z pohybu. Propagandistický podtext spartakiády většina autorů článků v samotném textu nezdůrazňovala. Ze studia a analýzy dobového tisku také vyplynulo, že pro cvičence byly spartakiádní dny příjemným zpestřením života. To se snažil podpořit i tisk, v němž je bohatě vykreslen způsob trávení volného času, na příkladech vybraných jedinců je demonstrována radost se setkávání a poznávání nových přátel. I v tisku je v letech 1975 a 1985 pozornost věnována návaznosti na sokolské slety, historická paralela se Sokolem je připomenuta v rozhovorech se staršími cvičenci, pro které bylo cvičení na spartakiádě pokračováním zaběhlých tradic, opakovaně je zmíněna maninská spartakiáda z roku 1921.

Komunistická strana se snažila prezentovat úspěšnost své politiky na příkladu mládí, stejně jako na stoprocentním organizačním a logistickém zajištění cvičenců v době jejich pobytu v Praze. Zejména témata dopravní situace, ubytování velkého počtu osob a jejich stravování se objevovala často ve sledovaném vzorku

tisku. Pro účely propagandy byly využity i zahraniční návštěvy, jejichž oslavná hodnocení se objevovala na předních stranách tisku, stejně jako příjezdy zahraničních krajanů při příležitosti spartakiády.

Referování o spartakiádách se v průběhu sledovaných let 1955, 1965, 1975 a 1985 příliš nelišilo, během první celostátní spartakiády bylo více vyzdvihováno mládí, v dalších sledovaných úsecích se pozornost přesunula k již zmiňovanému vykreslení života v socialistickém systému.

6. Resumé

Since the overall topic of my diploma thesis is propaganda in socialist Czechoslovakia, I focused my attention on mass sporting exhibitions, the so-called Spartakiada. To limit the scope of my research to a reasonable size, I selected years 1955, 1965, 1975 and 1985. I analyzed the content of the periodical papers published during this period. For this purpose I chose the following publications: *Mlada fronta* (published by the Socialist club of youth) and *Lidova demokracie* (published by the Czechoslovak People's Party).

The aim of this thesis is to determine whether and if so how the communist party used propaganda in relation to the mass sporting events. My hypothesis was that participants of the events were not influenced by the socialist propaganda, au contraire they focused mainly on sports without any political underlying meaning.

Organized sport emerged in the 19th century when the Sokol organization was founded by Miroslav Tyrš and Jindřich Fügner. Sokol was not only a physical education organization, but was also encompassed deep patriotic and democratic ideas. For this reason, its activities were suspended during both World Wars and in 1948 transformed into socialist system of unified physical education. The last Sokol rally took place in 1948 and was replaced by Spartakiada. Spartakiada were in fact held before – for the first time in 1921 in Prague Maniny but it was only after 1948 that they became the exclusive and state-organized opportunity for mass sporting events, closely connected with communist ideology. As such they theoretically represented a huge propagandist potential for the leading communists.

My research was carried out in several phases. I studied archival documents and conducted interviews with historians to obtain a complex view of the historic

period under examination. I analyzed the content of selected media and paid special attention to headlines. The hypothesis mentioned above was proven correct.

Literatura a prameny

chyb' odkazy na archivy!

Literatura:

- Bartoš, B.: Psychologie propagandy - vybrané kapitoly. Práce, Praha 1981.
- Bittman, L.: Mezinárodní dezinformace. Mladá fronta, Praha 2000.
- Burton, G., Jiráček, J.: Úvod do studia médií. Barrister a Principal, Brno 2001.
- Cole, R.: International Encyclopedia of Propaganda. Fitzroy Dearborn Publishers, Londýn 1998. ISBN 1-57958-023-8.
- Demetrovič, E.: Československá spartakiáda 1985. Olympia, Šport. Praha a Bratislava 1985.
- Doob, L.: In International Encyclopedia of Communications. Vol. 3. Oxford University Press, New York 1989. ISBN 0-19-505804-6.
- Fikar, A.: Stručné dějiny sokolstva. Nakladatelství ČOS, Praha 1948.
- Helbig, G.: Vývoj jazykovědy po roce 1970. Academia, Praha 1991. ISBN 80-200-0312-6.
- Chlupáč, M.: Propaganda jako společenský jev. Autoreferát disertace, Vysoká škola politická, Praha 1984.
- Jiráček, J., Říhová, B.: Politická komunikace. Karolinum, Praha 2000. ISBN 80-246-0182-6.
- Jowett, G., O'Donnellová, V.: Propaganda and persuasion. Thousand Oaks, California. Sage 2006.
- Kořan, P., Kössl, J.: Socialistický svaz mládeže a Československá spartakiáda 1985. Mladá fronta, Praha 1985.
- Kostková, J.: Svaz základní a rekreační tělesné výchovy 1956-1990. Česká asociace Sport pro všechny, Praha 2005.
- Kozáková, Z.: Praha pohyb Sokol. Česká obec sokolská, Praha 1998.
- Machonin, P.: Sociální struktura Československa v předvečer Pražského jara 1968. Karolinum, Praha 1992. ISBN 80-7066-549-1.
- Machonin, P., Tuček, M. a kol.: Česká společnost v transformaci. Sociologické nakladatelství, Praha 1996. ISBN 80-85850-17-6.

- Machová, S., Švehlová, M.: Sémantika a pragmatická lingvistika. Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta. Praha 2001. ISBN 80-7290-061-7.
- McQuail, D.: Úvod do teorie masové komunikace. Portál, Praha 1999. ISBN 80-7178-714-0.
- Mucha, V.: První celostátní spartakiáda. Státní tělovýchovné nakladatelství, Praha 1956.
- Reifová, I. a kol.: Slovník mediální komunikace. Portál, Praha 2004.
- Veselý, Z.: Přehled dějin českého státu. Vysoká škola ekonomická v Praze. Praha 1999. ISBN 80-7079-742-8.
- Wunderlich, D.: Zum Status der Soziolinguistik. In: Aspekte der Soziolinguistik. Ed. W. Klein/D. Wunderlich. Frankfurt am Main 1972.

Prameny:

- Mladá fronta, ročníky 1955 (XI.), 1965 (XXI.), 1975 (XXXI.) a 1985 (XLI.), červen a červenec.
- Lidová demokracie, ročníky 1955 (XI.), 1965 (XXI.), 1975 (XXXI.) a 1985 (XLI.), červen a červenec.

Internetové zdroje:

- www.totalita.cz
- www.edejiny.cz
- www.encyklopedie.seznam.cz
- www.wikipedia.org
- www.dejepis.info

Přílohy

Příloha č. 1

Přehled autorů článků

Příloha č. 2

Fotografie z knihy Československá spartakiáda 1985

Příloha č. 3

Ukázky titulních stránek Lidové demokracie a Mladé fronty

Příloha č. 4

Titulní stránka Sokola pražského z roku 1866

Část archivních desek z ustavujícího sjezdu České obce sokolské

Příloha č. 1

Přehled autorů článků v Mladé frontě:

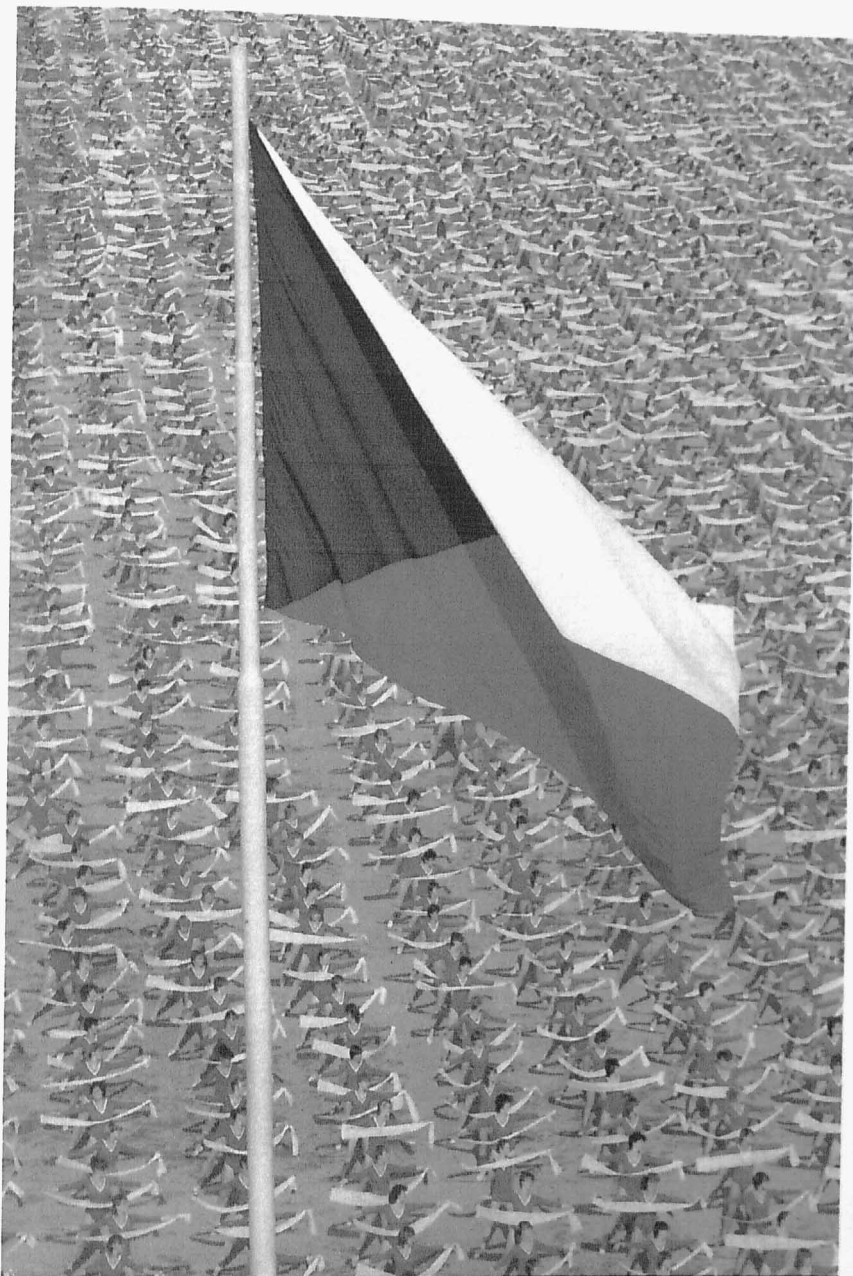
	1955	1965	1975	1985
Redaktoři MF	75	40	75	87
ČTK	2	1	0	0
Ostatní	7	3	3	2
Nesignováno	34	36	36	28

Přehled autorů článků v Lidové demokracii:

	1955	1965	1975	1985
Redaktoři LD	17	36	65	68
ČTK	0	7	10	9
Ostatní	4	0	0	0
Nesignováno	36	23	13	15

Příloha č. 2

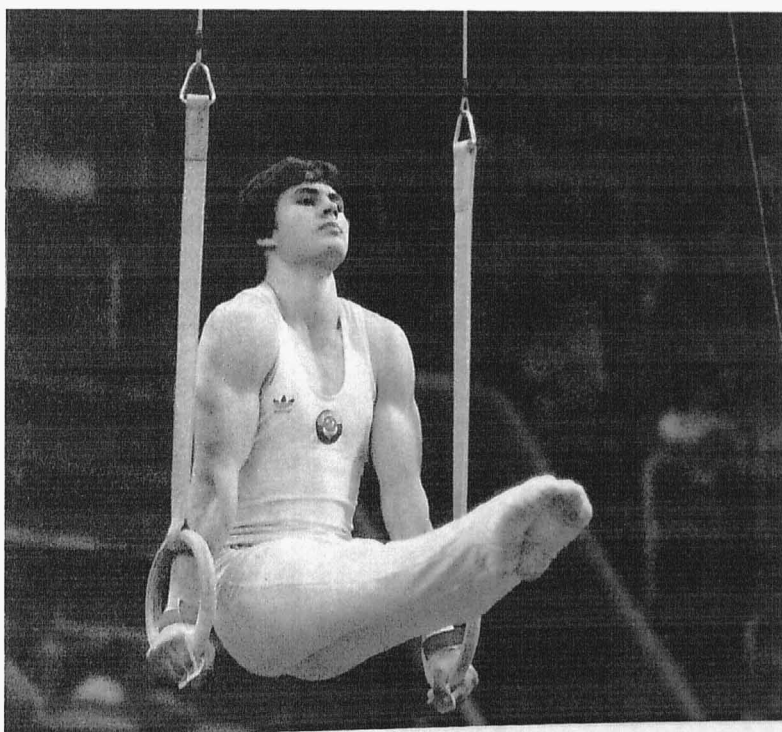
Fotografie z knihy Československá spartakiáda 1985

Skladba žen na pozadí československé vlajky.

Turistický kemp Džbán

Gymnastika byla populární součástí Večerů družby.

Cvičenci (muži z Mělníka se ženami z Dunajské Stredy) na procházce po Karlově mostě.

Během spartakiád měli v Praze sraz vodáci.

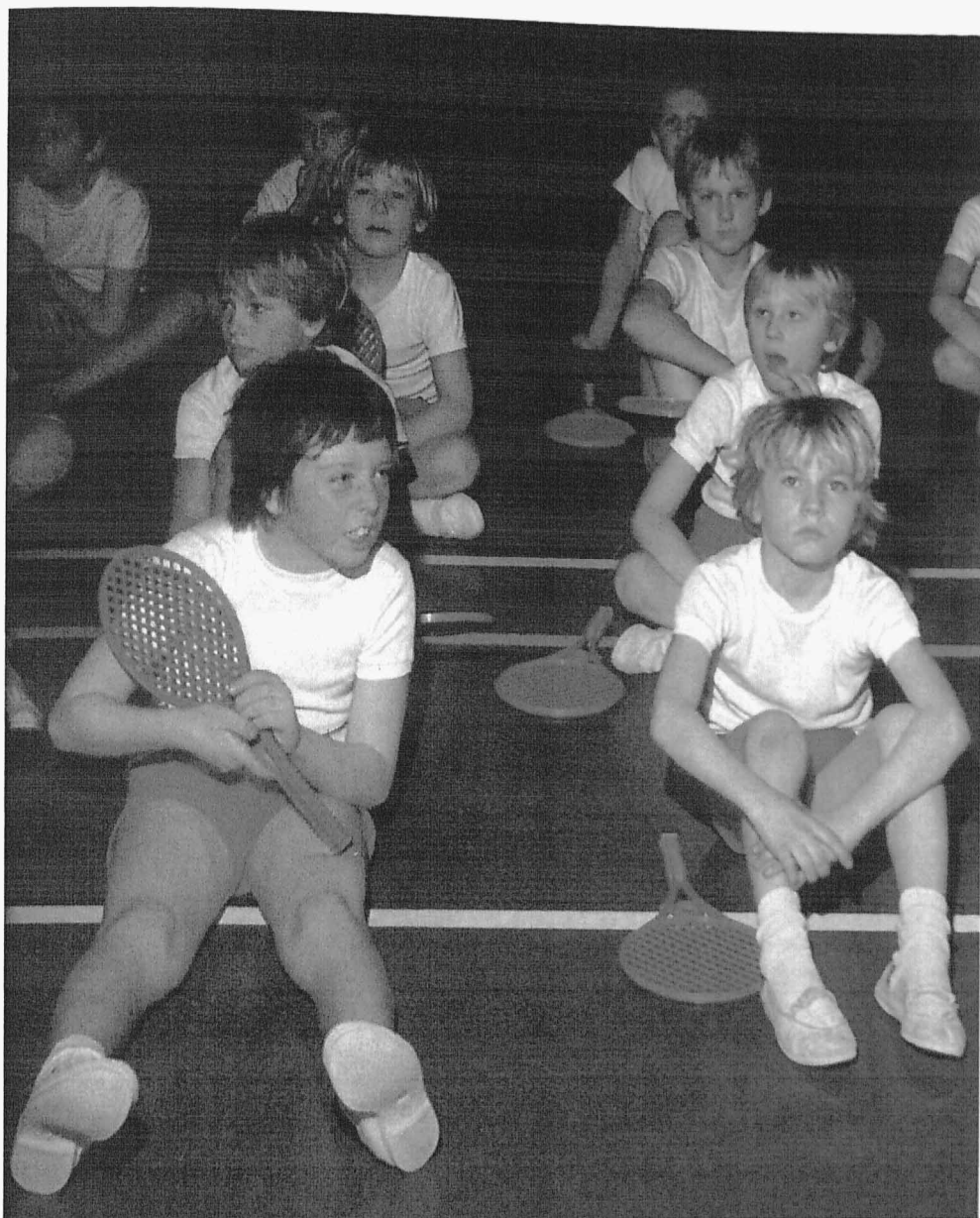
Na Strahovském stadiónu byla zvýrazněna propagandistická hesla.

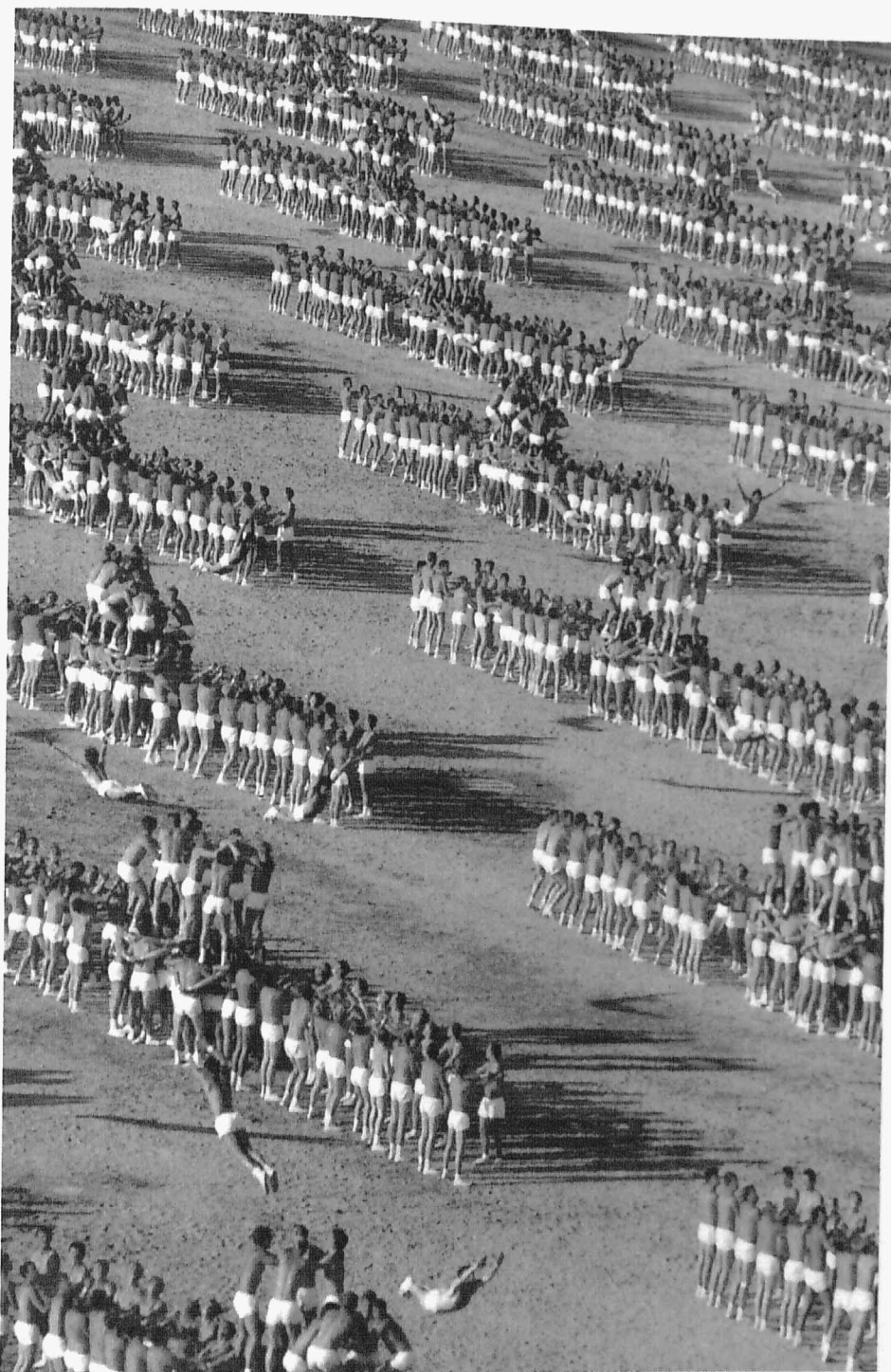
Tradičním doplňkem spartakiád byly spartakiádní průvody. Na nich nechyběli zástupci KSČ ani zahraniční hosté.

Na tribuně během spartakiádního průvodu: premiér ČSSR Lubomír Štrougal, prezident ČSSR Gustav Husák a předseda ÚV ČSTV Antonín Himl (zleva).

Žáci cvičili s raketami a plyšovými míčky.

Vystoupení vojáků.

Příloha č. 3

Ukázky titulních stránek Lidové demokracie a Mladé fronty

LIDOVÁ DEMOKRACIE

ROČ. XI. - Č. 151 Cenn 39 haléřů

ORGÁN ČESKOSLOVENSKÉ STRANY LIDOVÉ

Praha, pátek 24. června 1955

První celostátní spartakiáda v Praze slavnostně zahájena

Foto: J. V. Václav Plásek - Nástup představenstva republiky Antonina Zápotockého - Nástup zápl. škol ke cvičení - Závěr cvičení neprobádných školáků - Závěr cvičení

Projev předsedy republiky Antonina Zápotockého na Sraňově

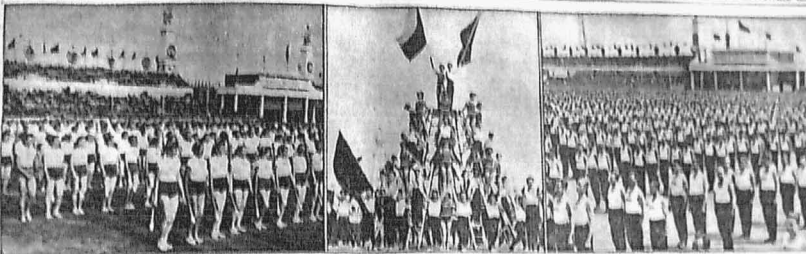
Vážený společenství, souznění a soustava. Vážený lid celostátní spartakiády! Zahájíme dnes slavnostně naši největší celostátní dobročinnou slavnost - naši celostátní spartakiádu. Dovolte mně, abych při této příležitosti čtením vám všem, kteří jste účastníky dnešního slavnostního zahájení, sdělil vám své myšlenky a přání. Vím, že jste v tomto okamžiku velmi šťastní a že vám tato slavnostní akce přinese mnoho radosti a užitek. Děkujeme vám za účast a za to, že jste se zúčastnili této významné události. Děkujeme vám za to, že jste se zúčastnili této významné události. Děkujeme vám za to, že jste se zúčastnili této významné události.

Velikolepý živý obraz představuje dnešní sportovní slavnostní shromáždění v Praze. Je čtvrtý 24. června 1955, památka den, v němž úspěšně k výročí nepochopitelně naší úctyhodné minulosti následných sportovců, kteří si vytvořili základy čili i celostátní spartakiády. Ze všech konání vlastní se stálo do hlavního místa republiky cvičení a národního sportu. Krajane ze zahraničí, aby se všichni dívali v jednotný proud jednoty a míru. A nejmenšími povzrušením všem, kteří vstoupili na úrodné půdy společné slavnosti, vzpomínají naši strážníci, kteří nám strážili naši strážnickou službu. Vážený lid celostátní spartakiády! Zahájíme dnes slavnostně naši největší celostátní dobročinnou slavnost - naši celostátní spartakiádu. Dovolte mně, abych při této příležitosti čtením vám všem, kteří jste účastníky dnešního slavnostního zahájení, sdělil vám své myšlenky a přání. Vím, že jste v tomto okamžiku velmi šťastní a že vám tato slavnostní akce přinese mnoho radosti a užitek. Děkujeme vám za účast a za to, že jste se zúčastnili této významné události. Děkujeme vám za to, že jste se zúčastnili této významné události. Děkujeme vám za to, že jste se zúčastnili této významné události.

První celostátní spartakiáda v Praze slavnostně zahájena. Děkujeme vám za účast a za to, že jste se zúčastnili této významné události. Děkujeme vám za to, že jste se zúčastnili této významné události. Děkujeme vám za to, že jste se zúčastnili této významné události.

LIDOVÁ DEMOKRACIE

ROČ. XL - Č. 139 Číslo 89 haléřů ●● ORGAN ČERKOSLOVENSKÉ STRANY LIDOVÉ Praha neděle 3. července 1955

Zhromáždění na strážnicích státního úřadu v úvodu slavnostní akce. Na předním planu vidíme slavnostní děláky jako je u nás běžné a zpravidla desítky stávků. Na obou stranách se drží ochotníci přechůzky a četníci.

Mohutná manifestace radosti, síly a krásy

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého

Jsou to krásná čísla radostná vyvolaná vstřípností nádele na strážnicích stávků. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Ozvěny ze Strahov

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Ladnost a krás

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

Na síle Právovní síly

Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého. Slavnostně zahájení výročních spartakiádních dnů se účastením předsedy republiky Antonína Zápotockého.

LIDOVÁ DEMOKRACIE

RÖČ. XVI. Č. 181 Cena 30 haléřů

ORGÁN ČESKOSLOVENSKÉ STRANY LIDOVÉ

Praha páták 2. července 1965

Řekli odpodane na tribune

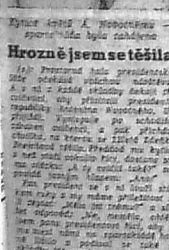
RADOSTNÝ POHLED NA KRÁŠI

Už! Všechny sportovníky je třeba zahrnout do programu a mládež v různých věkových skupinách byla základem představení prezidentů republiky Antonína Štrougala. Byli mezi nimi zástupci představy státní a mládežnické organizace NKJ. Mladí zástupci mládežnické organizace a mládežnické organizace NKJ. Mladí zástupci mládežnické organizace a mládežnické organizace NKJ.

DR. JOSEF FLOBERG, MINISTER ZDRAVOTNICTVÍ - Jedním z nejvýznamnějších úkolů je zlepšit zdravotní stav lidu. Zdraví je základem všeho, jak se přehledně vyslovil, pak se to nemůže řešit. Zdraví je základem všeho, jak se přehledně vyslovil, pak se to nemůže řešit. Zdraví je základem všeho, jak se přehledně vyslovil, pak se to nemůže řešit.

OLAF THORSEN (DÁNSKOD) - Vzdělání je základem všeho, jak se přehledně vyslovil, pak se to nemůže řešit. Vzdělání je základem všeho, jak se přehledně vyslovil, pak se to nemůže řešit.

Hrozen jsem se těšila - Ještě předtím byla prezidentka republiky Antonína Štrougalová. Ještě předtím byla prezidentka republiky Antonína Štrougalová. Ještě předtím byla prezidentka republiky Antonína Štrougalová.

...to už je sport! Uctívají se zde také politické představitelky, pánové, státní, občanské i gymnastické kádrů, velkoucího oslava...

Zpěv míru zazněl ze Strahova

A. Novotný na zahajovacím spartakiádním vystoupení

Načet, se III. celostátní spartakiáda začala ve třetí hodině odpolední v areálu československého týmu, by bylo správně jen sagel. Ve skutečnosti spartakiáda začala ve chvíli, kdy pět lidí poselství vládě předal Benesova hora a kdy padl první mírový výrok v naší historii, uzavřel mírový mír. Zdejší slyšeli a sportovní, akademické a kulturní, které dostávají konkrétní podoba po osazených...
Přítomní slavnostní představení začalo v třetí hodině odpolední v areálu československého týmu, by bylo správně jen sagel. Ve skutečnosti spartakiáda začala ve chvíli, kdy pět lidí poselství vládě předal Benesova hora a kdy padl první mírový výrok v naší historii, uzavřel mírový mír. Zdejší slyšeli a sportovní, akademické a kulturní, které dostávají konkrétní podoba po osazených...
Přítomní slavnostní představení začalo v třetí hodině odpolední v areálu československého týmu, by bylo správně jen sagel. Ve skutečnosti spartakiáda začala ve chvíli, kdy pět lidí poselství vládě předal Benesova hora a kdy padl první mírový výrok v naší historii, uzavřel mírový mír. Zdejší slyšeli a sportovní, akademické a kulturní, které dostávají konkrétní podoba po osazených...

POHLEDY JAK SI TANCÍ
Přítomní slavnostní představení začalo v třetí hodině odpolední v areálu československého týmu, by bylo správně jen sagel. Ve skutečnosti spartakiáda začala ve chvíli, kdy pět lidí poselství vládě předal Benesova hora a kdy padl první mírový výrok v naší historii, uzavřel mírový mír. Zdejší slyšeli a sportovní, akademické a kulturní, které dostávají konkrétní podoba po osazených...

Je jim 21 až 24 let, jsou to děti, kteří už jsou v úvodu představení...

Na Večerech družby

Už! Všechny sportovníky je třeba zahrnout do programu a mládež v různých věkových skupinách byla základem představení prezidentů republiky Antonína Štrougala. Byli mezi nimi zástupci představy státní a mládežnické organizace NKJ. Mladí zástupci mládežnické organizace a mládežnické organizace NKJ.

Lidová demokracie ze 2. července 1965

LIDOVÁ DEMOKRACIE

KL. - Č. 158 CENA 1,- Kčs

ORGAN ČL. STRANY LIDOVÉ - NOSITEL ŘÁDU PRÁCE

První pátek 26. června 1985

První den přehlídky nadšení a krásy

Československá spartakiáda 1985 zahájena

Druhý den přehlídky souborů tanečních Čkoslovenské spartakiády zahájil ve svém pořadí. Vyvrcholení práce, realizující pro republiku významný elementární zápasový akce. Číslo 10, a pro mladší děti v kategorii 10-12 let. Akce byla zahájena v 10 hodin ráno v sále sportovního stadiónu v Praze. Účastníci byli rozděleni do skupin podle věku a pohlaví. Každá skupina měla svého vedoucího a doprovod. Přehlídka se konala v sále sportovního stadiónu v Praze. Účastníci byli rozděleni do skupin podle věku a pohlaví. Každá skupina měla svého vedoucího a doprovod. Přehlídka se konala v sále sportovního stadiónu v Praze.

Ve své době se vyvíjely ve výhledě občanských stadiónů občanských, národních a světových akcí, typických pro naše občanské stadióny. Prvníme programová skupina předvedla v sále sportovního stadiónu v Praze. Účastníci byli rozděleni do skupin podle věku a pohlaví. Každá skupina měla svého vedoucího a doprovod. Přehlídka se konala v sále sportovního stadiónu v Praze.

AKTIVNÍ ČLENI ČESKÉHO KSC při první přehlídce souborů tanečních. Vlevo: Mladí lidé z Prahy. Vpravo: Mladí lidé z Brna. Vlevo: Mladí lidé z Olomouce. Vpravo: Mladí lidé z Vyškova. Vlevo: Mladí lidé z Jihlavy. Vpravo: Mladí lidé z Třebíče. Vlevo: Mladí lidé z Znojma. Vpravo: Mladí lidé z Blatné. Vlevo: Mladí lidé z Píseku. Vpravo: Mladí lidé z Vodňan. Vlevo: Mladí lidé z Českých Budějovic. Vpravo: Mladí lidé z Hluboké nad Vltavou. Vlevo: Mladí lidé z Tábora. Vpravo: Mladí lidé z Píseckého újezdí. Vlevo: Mladí lidé z Českobudějovického újezdí. Vpravo: Mladí lidé z Vodňanského újezdí. Vlevo: Mladí lidé z Českobudějovického újezdí. Vpravo: Mladí lidé z Vodňanského újezdí. Vlevo: Mladí lidé z Českobudějovického újezdí. Vpravo: Mladí lidé z Vodňanského újezdí.

První den přehlídky souborů tanečních Čkoslovenské spartakiády zahájil ve svém pořadí. Vyvrcholení práce, realizující pro republiku významný elementární zápasový akce. Číslo 10, a pro mladší děti v kategorii 10-12 let. Akce byla zahájena v 10 hodin ráno v sále sportovního stadiónu v Praze. Účastníci byli rozděleni do skupin podle věku a pohlaví. Každá skupina měla svého vedoucího a doprovod. Přehlídka se konala v sále sportovního stadiónu v Praze.

Jarní zasedání FS skončeno

První zasedání Federace sportovních klubů (FS) skončeno v Praze. Účastníci byli rozděleni do skupin podle věku a pohlaví. Každá skupina měla svého vedoucího a doprovod. Přehlídka se konala v sále sportovního stadiónu v Praze.

Podpora mírovým akcím

První zasedání Federace sportovních klubů (FS) skončeno v Praze. Účastníci byli rozděleni do skupin podle věku a pohlaví. Každá skupina měla svého vedoucího a doprovod. Přehlídka se konala v sále sportovního stadiónu v Praze.

Přílbice mláďi

První zasedání Federace sportovních klubů (FS) skončeno v Praze. Účastníci byli rozděleni do skupin podle věku a pohlaví. Každá skupina měla svého vedoucího a doprovod. Přehlídka se konala v sále sportovního stadiónu v Praze.

Mladá fronta z 28. června 1985

Příloha č. 4

Titulní stránka Sokola pražského z roku 1866

Část archivních desek z ustavujícího sjezdu České obce sokolské